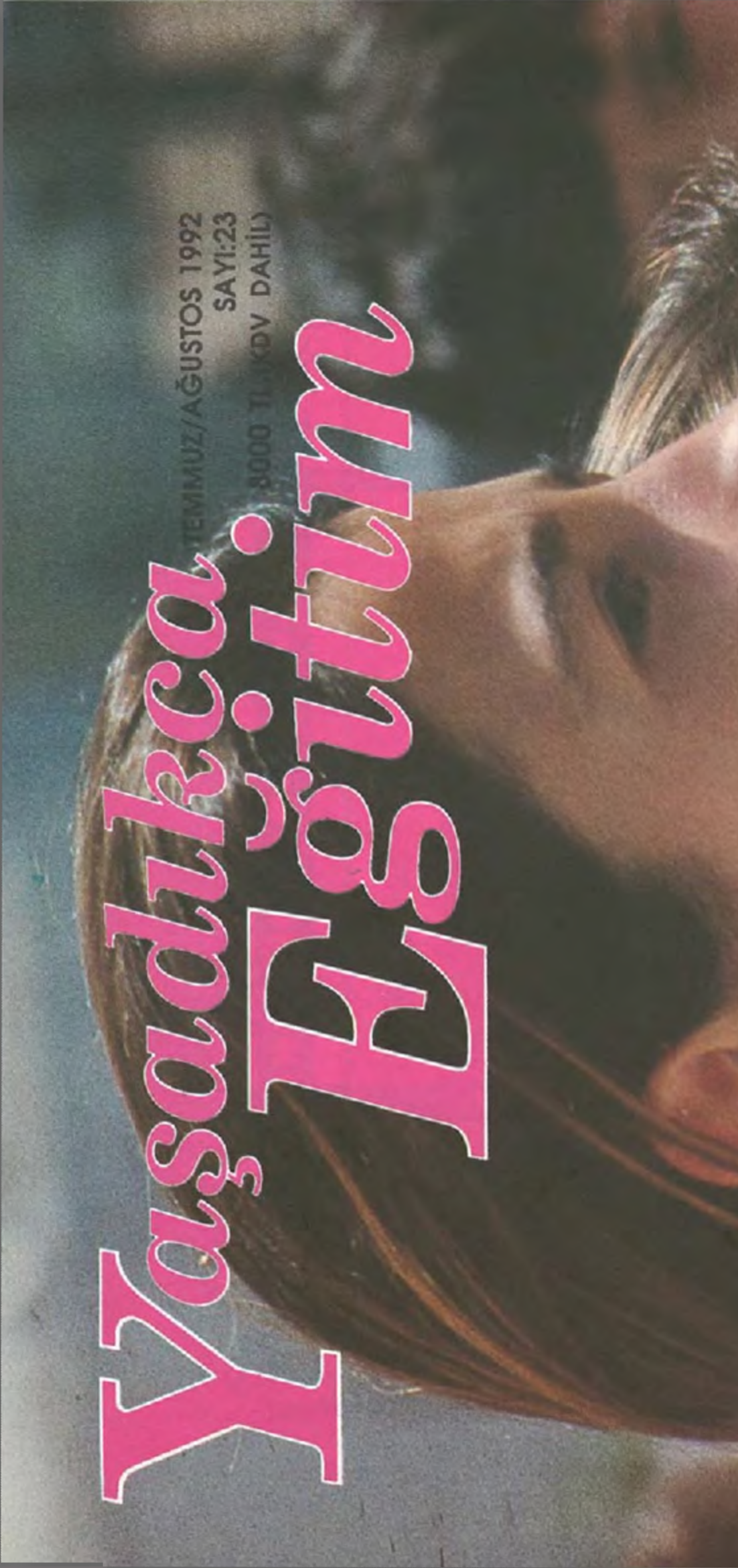

Yaşadukça Eğitim

TEMMUZ/AĞUSTOS 1992
SAYI:23
8000 TL (KDV DAHİL)

-
- **Televizyon ve Çocuk**
  - **Cinsel Eğitim**
  - **Fobiler**
  - **Kızların Eğitimi**
  - **Ders Geçme ve Kredi Sistemi**
  - **Eğitimde Teori/Uygulama**

KÜLTÜR'L 
OLMAK BİR
AYRICALIKTIR

KÜLTÜR KOLEJİ

ÖZEL KÜLTÜR ANAOKULU

HAZNEDAR,
ŐEVKET DAĐ SOK.
NO:16 34 590
BAĞCELİEVLER/İST
TEL: 554 66 51
584 17 13

ÖZEL KÜLTÜR İLKOKULU

İNCİRLİ YOLBAŐI SOK
34 730
BAKIRKÖY/İST
TEL: 583 97 36
583 86 19
583 64 17
561 26 63
561 26 64

ÖZEL KÜLTÜR LİSESİ

9.-10. KISIM
34 750
ATAKÖY /İST.
TEL: 559 04 88
559 04 94
559 43 94
560 01 18
560 00 63

ÖZEL KÜLTÜR FEN LİSESİ

9.-10. KISIM
34 750
ATAKÖY /İST.
TEL: 559 04 88
559 04 94
559 43 94
560 01 18
560 00 63

YAYINCIDAN OKURA

Merhaba Değerli Okuyucularımız,

1992/93 öğretim yılının hazırlıkları, gerek Bakanlık, gerek okullar, gerekse aileler düzeyinde büyük bir hızla devam ediyor. Bizde yeni eğitim-öğretim yılı için yapacağımız yenilikler için çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

Bu sayımızda ilginizi çekeceğini umduğumuz, ayrıca pek çok anne-babanın ve öğretmenin yakındığı bazı sorunlara ve konulara yer vermeye çalıştık.

Hemen her evde bulunan ve sihirli kutu olarak bilinen televizyonun, her geçen gün artan kanal sayısı ile birlikte yol açtığı sorunlar da artmaktadır. Televizyon yayınlarının özellikle çocuklar üzerindeki etkisi, önemli bir tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Yılların deneyimli eğitimcisi Hasan Demirel, "Televizyon ve Çocuk" başlıklı yazısında konuyu farklı bir yaklaşımla ele alıyor.

Bir çok anne-babanın ne yapacağını ve nasıl yapacağını bilemediği bir konu; Cinsel Eğitim. Prof. Dr Engin Eker'in ülkemizde cinsel eğitim ile ilgili görüşleri de bu sayımızda yer almaktadır. Fobi, günlük yaşamda sıkça kullanılmaya başlanan bir sözcük haline geldi. Fobi nedir, nasıl yaşanır? Çeşitleri nelerdir? Daha da önemlisi, nedenleri ve çözümleri nelerdir? Bütün bu soruların cevabını Psk. Şeila Y. Ilkbahar'ın hazırladığı "Fobiler" başlıklı yazıda bulabilirsiniz.

Doç. Dr. Nezahat Seçkin'in incelediği "Kızların Eğitimi" çalışması ve Eğitimde Teoriden Uygulamaya köşemizde yer alan, çalışma hayatındaki kadınlara ilişkin araştırma, konuyla ilgili yeni veriler içermektedir.

1991/92 öğretim yılında uygulamaya başlanan Ders Geçme ve Kredi Sistemi ve özellikle bu sistemin meslek seçimi sürecine etkisi, bu sistemde öğrencinin ve anne-babaların neler yapması gerektiği gibi konuları Araştırma Görevlisi Ragıp Özyürek'in yazısında bulabilirsiniz.

Saygılarımızla.

Sahibi Kültür Hizmetleri A.Ş. Fahrettin AKINGÜÇ	Teknik Yönetmen Kudret GÜVENÇ	Yapım-Yönetim YA/BA YAYINLARI 7.-8. KISIM A 21 -B BLOK D.101 34 750 Ataköy -İSTANBUL Tel: 560 33 28-560 30 48 661 07 10-661 07 22 Fax:560 32 13
Yazı İşleri Müdürü Bahar AKINGÜÇ GÜNVER	Ofset hazırlık YA/BA Yayınları	
Yayın Yönetmeni İlhami FINDIKÇI	Fotoğraflar Temel YİRMİBEŞ	
Yayın Yardımcısı Gülşay DOKUZOĞUZ	Film ve renk ayırımı FİLMON	Abone koşulları Yıllık (6 sayı) 40 000TL. Abone ücretleri için: Yapı Kredi Bankası Bakırköy Şubesi H. No: 2888 Yaşadıkça Eğitim ya da Posta Çeki H. No: 475 009
Bu sayıya katkıda bulunan Armağan KÖSEOĞLU	Baskı ve Cilt Hürriyet Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik A.Ş. Halkalı- İSTANBUL	

İÇİNDEKİLER

Televizyon ve Çocuk

Hasan DEMİREL

5

Televizyon, göze ve kulağa hitabetmesi nedeniyle eğitim-öğretimde en etkin araçlardandır.

Fobiler

11

Psk. Şeila Yahya
İLKBAHAR

Fobi, her hangi bir durumla veya nesneyle karşılaşıldığında yaşanan mantık dışı ve çok şiddetli bir endişedir.

Ders Geçme ve Kredi Sistemi

19

Ragıp ÖZYÜREK

Gün geçtikçe meslek seçimi, daha kompleks bir olgu haline gelmektedir.

Bir Sorunumuz Var.

27

Eğitimde Teoriden/
Uygulamaya

Çalışma Hayatında Kadınlar ve Çalışan Kadınlar Üzerine Bir Araştırma

28

Cinsel Eğitim

8

Prof. Dr. Engin EKER

Toplumumuzda cinsiyet konusunda, çoğunlukla yanlış bilgilerin, kavramların, inanışların ve korkuların hakim olduğu gözlenmektedir.

Kızların Eğitimi

16

Doç. Dr. Nezahat
SEÇKİN

Dünya ülkelerinin çoğunda kızlar, yıllardır eğitim konusunda şanssız durumdadırlar.

Televizyon ve Çocuk

Hasan DEMİREL

Emekli İlkokul Müdürü-
Özel Kültür İlkokulu Eğitim Danışmanı

Televizyon , göze ve kulağa hitabetmesi nedeniyle eğitim-öğretimde en etkin araçlardandır.

Televizyonun göze ve kulağa hitabetmesi nedeniyle, eğitim-öğretimde en etkin araçlardan olduğu bilinmektedir. Yurdumuzdaki televizyon yayınlarının niteliği, çocuklarımızın izleyebilecekleri programlar, izleme süreleri, televizyonun onların eğitim-öğretimlerindeki olumlu-olumsuz etkileri, her aile ve her kesimde tartışılmaktadır. Ayrıca yaşamımıza videonun da girmesiyle konu, daha önem ve güncellik kazanmıştır.

Çocuğun Yaşamında Televizyonun Önemi:

Televizyon, radyo ve sinemayla aynı değerde olmasına rağmen, çocuklara daha çekici gelmektedir. Çocuklar diğer etkinliklerden çok, genellikle televizyon izlemeye daha uzun süre ayırmaktadırlar. Dört yaşlarından itibaren, çocukların uyanık oldukları saatlerinin önemli

bir bölümünü, televizyon yayınlarını izleyerek geçirdikleri görülmektedir. Televizyona yönelik ilgi, altı yaşında en belirgin hale gelmekte ve bu dönemde çocuk, günün dört saatini, televizyon karşısında geçirmektedir. Okula başladıktan sonra, bu süre, okulların açık olduğu günlerde 2-3 saate inmekte; tatil günlerinde ise izleme süresi daha da uzamaktadır. On yaşlarından sonra ise çocuklara verilen ödevlerin çoğalmasıyla, onların televizyona ayırdıkları süre de azalmaktadır. Çocuklar kış aylarında, yaz aylarına göre daha uzun süre televizyon izlemektedirler. Eğer, televizyon eve çok önceki yıllarda girmiş ise seyredilen programlar ilgiye göre değişmektedir. Televizyonun eve girişi yeni ise, her program takip edilmektedir. Bu süre içinde yer alan programların ilginçliği önemli değildir.

Çocuklar diğer etkinliklerden çok, genellikle televizyon izlemeye daha uzun süre ayırmaktadırlar.

Televizyona yönelik ilgi, altı yaşında en belirgin hale gelmekte ve bu dönemde çocuk, günün 4 saatini, televizyon karşısında geçirmektedir.

Yaşlara Göre Hangi Programlara İlgil Duyulur?

Okul öncesi dönemindeki çocuklar, hayvanlarla ilgili basit hikayeleri, müziği, çizgi filmleri ve basit komedileri izlemekten hoşlanırlar. Birinci ve ikinci sınıf çocukları kuklaları, kovboy hikayelerini, komedileri ve yarışmaları seyretmeyi çok severler. Üçüncü ve dördüncü sınıf çocukları uzayı, roket, dedektif hikayeleriyle tiyatro ve müzikten hoşlanırlar. Beş ve altıncı sınıf çocukları da benzeri programların yanısıra, bilimle ilgili programlara da ilgi duyarlar.

Hikaye, komedi, çizgi filimler ve müzik, her yaştaki çocukların ilgisini çekmektedir. Ancak, öğretici programlar, özellikle zeka düzeyi düşük olan çocuklar tarafından sevilmemektedir.

Televizyonun Etkileri:

Egitimciler, ana-babalar ve uzmanlar, televizyonun çocuklar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini tartışmakta ve gelmektedirler. Çeşitli görüşlere rağmen, eğer bir çocuk uyanık bulunduğu sürenin 1/6'sını ya da daha fazlasını bir tek etkinliğe bağlı olarak geçirirse, o etkinliğin hareket ve davranışlarına bir etkisi olması gerektiği kesindir. Bu etki, programın çocuğun hatırında kalış süresine; programı anlayışına ve izlediği tiplerin yerine kendisini koyup koymamasına göre değişir. Çocuğun kendisine örnek aldığı tipler, olumlu olduğu gibi olumsuz da olabilir. Aşırı televizyon seyretmenin sosyal ilişkilerde eksiklik yaratması doğaldır. Fakat, buna bütü-

nüyle engel olmak, bir anlamda öğretme olanağının da çocuğun elinden alındığını unutmamak gerekir. Bu iki faktörden hangisinin hayati önemde olduğu, hala tartışma konusudur.

Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri şunlardır:

1-Televizyonun Çocuğun Bedenine Etkisi:

Televizyona karşı ileri sürülen görüşlerden ilki, televizyonun, çocuğun yemek ve uyku programını aksattığı konusudur. Çocuklar çoğu kez sevdikleri programı, yemek sırasında dahi izlemeğe devam ederler. Lokmalarını çiğnemedi yutarlar. Çoğu aşırı şişman ve obur çocuklar, başka bir tür etkinliğe veya oyuna katılmaya enerji ve güçleri yetmediği için, zamanlarını televizyon başında birşeyler atıştırarak geçirirler. Bu durum, var olan sorunlarını daha da artırır. Televizyonun uykuya olan etkisi, yemeğe olan etkisinden daha çok önemlidir. Ayrıca, çok fazla televizyon seyretmek, özellikle şiddet filmlerine fazla zaman ayırmak, çocukları sinirli ve fazla duygulu yapabilir.

Televizyondaki öğretici programlar, özellikle zeka düzeyi düşük olan çocuklar tarafından sevilmemektedir.

2-Çocuğun Oyunlarına Etkisi:

Çocuk, bireysel olarak veya özellikle ev dışında arkadaşlarıyla oyun oynadığı zamanları televizyon izlemekle geçirir. Bunun sonucunda çocuk, açık havadaki oyunların, beden ve ruh sağlığına yönelik yararlarından mahrum kalır. Ayrıca, sosyal ilişkiler için gerekli olan deneyimleri, yeterli oranda kazanamaz.

Kitap, gazete ve diğer yayınları okumaya ayrılan sürenin, televizyonu izleme nedeniyle azalmasından ötürü eğitim-öğretim eksikleri görülür.

3-Okul Ödevlerine Etkisi:

Çocukların çoğunluğu televizyona, derslerinden daha çok zaman ayırırlar. Bunun en olumsuz yanı; televizyonun çocuklara araç ve gereçleri son derece canlı ve heyecanlı vermesi sonucunda, okul kitaplarının çocukların ilgisini daha az çekmesidir. Televizyon izlemeye aşırı derecede alışan çocuklar, bu heyecana öylesine kapılırlar ki, dersleri ve okul kitaplarını çok sıkıcı bulmaya başlarlar.

4-Aile İçi Faaliyetlere Etkisi:

Televizyon izlemek, aile içinde sosyal ilişkileri ve etkileri kısıtlar. Aile bireylerinin okumasına, sohbet ve oyunlarına engel olur. Ana-babaların, çocuklarının eğitim-öğretimleri için yeteri kadar zaman ayır-

malarına engel olur. Bu durum, çocuklarda, ana-babaların kendilerine karşı ilgisiz kaldıkları kanaatını doğurur.

5-Çocuğun Davranışlarına Olan Etkisi:

Devamlı suça ilişkin davranışlar, şiddet ve işkence içerikli filmler izlemek, zamanla çocuğun iyi duygularını köreltir. Çocuklar, anti-sosyal ve tahripkar davranışları normal

görmeye başlarlar. Ayrıca, tekrarlanan suça ilişkin davranışları ve şiddet sahnelerini izlemesi, çocukların insanlara karşı acıma ve insancıl duygularının gelişmesine engel olur.

Televizyonun çocukların beden ve ruh sağlıklarına yönelik etkileriyle ilişkili olarak ileri sürülen görüşler ve yapılan incelemelere göre; televizyon, çocuğun

dış dünyadan haberdar olmasında etkin bir uyarıcı, eğitim-öğretimde önemli bir araç olarak dikkat çekmektedir. Ancak, çocukların, her programı izlemeleri halinde, diğer etkinliklere oranla televizyon izlemenin çocukların gelişimi için yararlı olduğu kadar zararlı olduğu da görülmektedir. Bu nedenle, televizyonun olumsuz etkilerinden çocuklarımızı korumak için, özellikle ana-babalar, program seçiminde ve izleme süresinin saptanmasında daha özenli olmalıdırlar.

Çok fazla televizyon seyretmek, özellikle şiddet filmlerine fazla zaman ayırmak, çocukları sinirli ve fazla duygulu yapabilir.

Televizyonun olumsuz etkilerinden çocuklarımızı korumak için, özellikle ana-babalar, program seçiminde ve izleme süresinin saptanmasında daha özenli olmalıdır

Cinsel Eğitim

Prof. Dr. Engin EKER

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı

Toplumumuzda cinsiyet konusunda, çoğunlukla yanlış bilgilerin, kavramların, inanışların ve korkuların hakim olduğu gözlenmektedir.

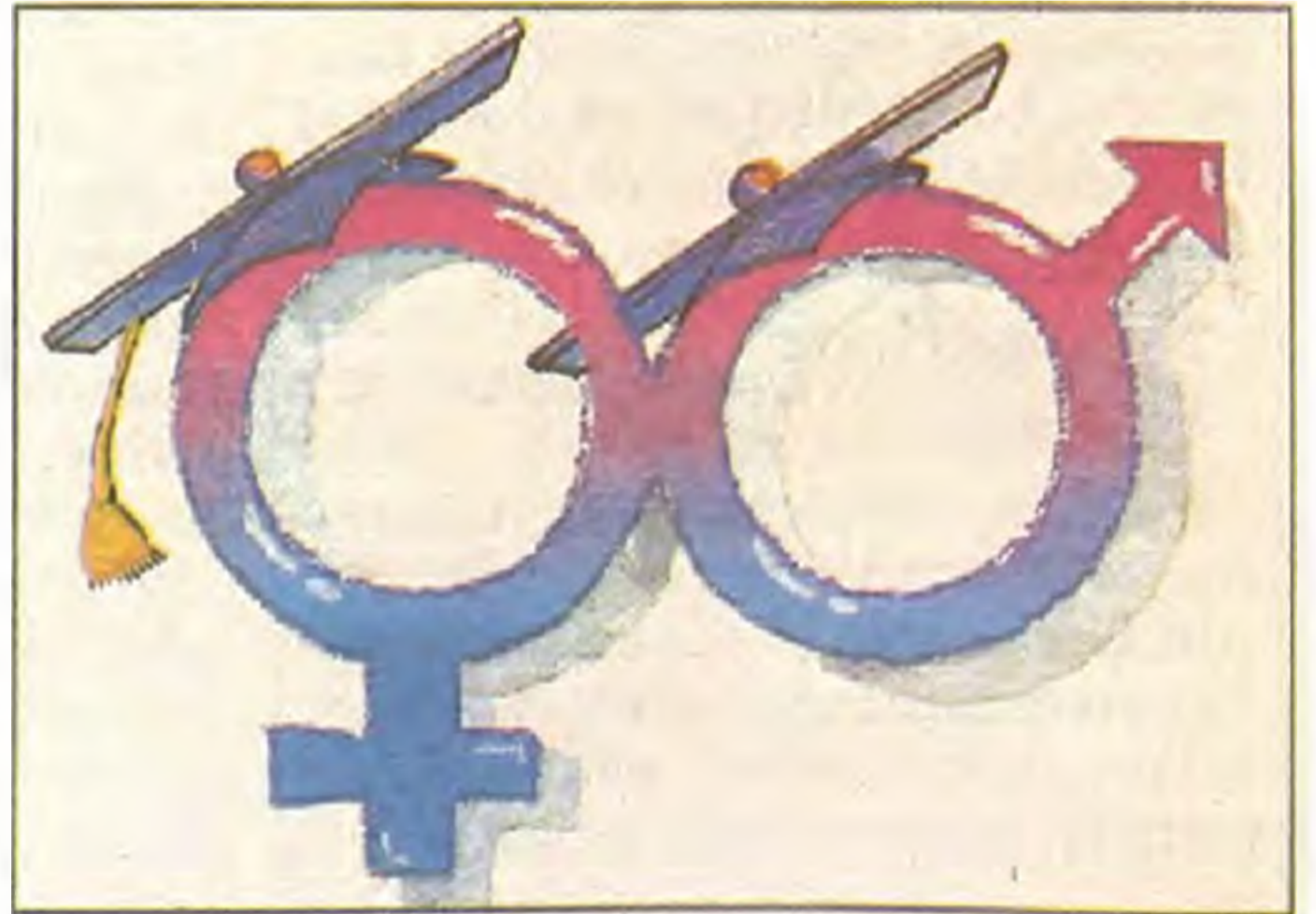
Toplumumuzda cinsiyet konusunda, çoğunlukla yanlış bilgilerin, yanlış kavramların, inançların ve korkuların hakim olduğu gözlenmektedir. Bu durum, genellikle cinsiyeti ayıp, pis, iğrenç ve sağlıksız gören çevrede yetişmiş kişiler arasında yoğundur. Gerçekten de toplumumuzda cinsellik, öteden beri yasaklamalar ve sınırlandırmalarla baskı altına alınmış bir dürtü olmuştur. Bu yasakların altında yatan esas neden, sözde toplum düzenini sağlamak iken, giderek uygulamada ve kavram oluşturulmasında cinsellik çoğu genç hatta erişkin kişi için korkutucu, ürkütücü bir tabu niteliği kazanmıştır.

Toplumumuzda, ana-babalar ve çocuklar arasında, cinsiyet söz konusu olduğunda hemen hemen hiç iletişim yoktur. Çocukla-

rında cinsel eğitim yetersizliğinden en fazla yakınan ana-babaların bile, kendi çocukları ile bu konuda bir iletişim kuramadıkları gözlenir.

Bazı ana-babalar, çocuklarına cinsiyet konusunda birşey öğretmek istedikleri zaman, kendilerine sormalarını, sağdan soldan yanlış bilgiler almamalarını söylerler. Oysa, çocuklar veya ergenler, cinsellik konusunda çok nadir olarak ana-

Bazı ana-babalar, cinsel eğitimin, çocuklarını cinsel alanda özgürleştireceğinden korkmaktadır.

babalarına doğrudan doğruya başvururlar. Bazı aileler ise cinsel eğitime tümüyle karşı çıkmaktadırlar. Cinsel eğitim vermek istememektedirler

Bazı ana-babalar da cinsel eğitimi yararsız görmektedirler. Bu ana-babalar, büyük bir olasılıkla cinsel bilgice aşağı olma korkusuyla bu olumsuz tutuma girmektedirler. Bir kısım ana-babalar da cinsel eğitime karşı düşmanca bir tutum takınmaktadırlar. Çünkü eğitimin çocuklarını cinsel alanda özgürleştireceğinden korkmaktadırlar. Çocuklarının, kendi kontrollerinden çıkma tehlikesi söz konusudur. Daha derinlerdeki bir neden de yetişkinlerin, gençlerin cinselliğini tanımak istememeleridir.

Oysa insanlarımızı, cinsellik konusunda, gençliklerinde, doğru bilgiler verilmiş olsaydı ve cinselliğe karşı daha açık tutumları olan bir ortamda yetişmiş olsalardı, öyle inanıyorum ki, daha mutlu olacaktı.

Cinsel eğitim, ailede verilmelidir. Bu eğitimin birinci koşulu; cinselliği, yemek, içmek, uyumak vb. yaşamın diğer dürtüleri gibi normal bir doğa koşulu olarak kabul etmek ve çocuklarımızı o şekilde sunmaktır.

Çocuk, tüm gelişimi boyunca çevresinde olup biten her şeyle ilgilenir; gördüğü, duyduğu, okuduğu her şey hakkında sorular sorar. Dünyayı tanımak ister. Bu arada ço-

cuk, tabii ki cinsellik konusunda da bazı sorular soracaktır. Çocuğun sorularına cevap vermeyi reddetmek ve ona yaşının bilmesi gerektiği kadar bilgi vermek gerekir. Çocuğun soruları zihinsel ve duygusal gelişimine bağlı olarak değişeceğine ve artacağına göre, cinsel eğitimin de sürekli ve ilerleyici olması gerekmektedir. Yani cinsel eğitim, çocuğun gelişimine göre programlanmalıdır. Evde çocuğa cinsel eğitim verirken, çocuğun sorduğu her soruya cevap vermek gerekir. Verilen cevap, çocuğun yaşına uygun olmalı, tam olmalı ve talebi aşmamalıdır. Çocukla cinsel konular konuşulurken sakın olunmalı ve konu fazla abartılmamalıdır. Cinsel eğitimde de diğer eğitim alanlarında olduğu gibi, bilginin çoğunun hazmedilmesi için, tekrar gerekmektedir.

Çocuğun yetiştiği aile ortamın-

Çocuk, tüm gelişimi boyunca, çevresinde olup biten her şeyle ilgilenir; gördüğü, duyduğu, okuduğu her şey hakkında sorular sorar.

Ana-babalar, sık sık kendi cinsel yaşamlarını gözden geçirmelidirler. Kendi cinsel bilgileri ve cinsel hayatları tam ve kusursuz mudur? Korku ve suçluluk duygularından tamamen arınmış mıdır?

Cinsiyetin, insanın en zevkli duygularından biri olduğu kabul edilmeli ve insan yaşantısında çok önemli bir yeri olduğu bilinmelidir.

Aileler, topluluklar, uzman grupları, siyasi oluşumlar ve hatta uluslar, seks eğitimi sonucunda, kişilerin cinsel tutumlarını da değiştirebilirler. Sağlıklı yaşam biçimini, daha mantıklı ahlak standartlarını ve daha fazla cinsel hoşgörü benimsesebilirler. Bu, önce bireysel, sonra da toplumsal mutluluğun artmasını sağlayacaktır.

da, ana-babanın, kardeşlerin, birbirlerine karşı dengeli ve olumlu, sevgiye dayanan tutum ve davranışlar içinde bulunmaları, çocuğun, bütünüyle yaşam eğitimi açısından olduğu kadar cinsel eğitimi açısından da yararlıdır. Önemli olan çocuğa sevgi, güven, huzur dolu bir aile ortamının sağlanmasıdır. Çocuklukta verilecek olan cinsel eğitim, belli fizyolojik ve anatomik gerçeklerin anlatılması değil, cinselliğe karşı olan olumlu tutum ve davranışların öğretilmesidir. Cinselliğin ayıp, pis, iğrenç, günah olmadığını öğretmektir.

Ana-babaların karşısına her hangi bir yaşta çocuklarının, lüzumundan fazla önemsemeden ve fazla ileri gitmeden konunun bir yönünü açmalarını sağlayacak fırsatlar, her gün çıkar. Gazete ve dergiler, bu konuda çeşitli fırsatlar sağlar. Ana-babalar ve çocuklar, haberleri genellikle rahatça tartışabilirler ve gençler, çoğunlukla gazetelerde okudukları konular hakkında sorular sorabilirler.

Çocuğa sevgi, güven, huzur dolu bir aile ortamının sağlanması, çocuğun yaşam eğitiminde olduğu kadar, cinsel eğitiminde de önemlidir.

Fobiler

Psk. Şeila Yahya İLKBAHAR

PSI - Psikolojik Gelişim ve Danışma Merkezi

Fobi, her hangi bir durumla veya nesneyle karşılaşıldığında yaşanan mantık dışı ve çok şiddetli bir endişedir.

1890 yılında, Stanley Hall, Amerika'da yüzlerce Amerikalı ile yaptığı korkularla ilgili çalışmasının sonunda 1701 kişinin, 6456 farklı korku tanımladığını bulmuş. En fazla yıldırım, sürüngenler, yabancıardan ve karanlıktan korkulduğunu görmüş. Bunları yangın, ölüm, evcil hayvanlar, hastalıklar, vahşi hayvanlar, su, hayaletler, böcekler, fareler ve sıçanlar, hırsızlar, kuvvetli rüzgarlar, kabuslar, yalnızlık, boğulma ve kuşlardan korkma izlemiştir.

Aslında Hall'ın korku diye adlandırdıklarının birçoğu, klinik psikolojide "fobi" kategorisine girer. Çok değişik fobiler olduğu söylenirse de, klinik ortamda en çok karşılaşılanlar; sokaklardan, açık alanlardan, kalabalıktan, kapalı yerlerden (sinema, tiyatro vb.) ve taşıma araçlarından (özellikle uçaklardan) korkmadır.

Fobi terimi, abartılı davranışlar için kullanılır. Tanımlarsak, fobi her hangi bir durumla veya her hangi bir nesneyle karşılaşıldığında yaşanan mantık dışı ve çok şiddetli bir endişedir. Örneğin; herkes uçakla bir yerden diğerine seyahat edebilirken, uçağın resminden bile kaçınan

kişi, mantık dışı bir davranış göstermektedir ve o anda, gerçeklerle bağdaşmayan düzeyde şiddetli endişe içindedir. Bir başka deyişle; korku, gerçekte var olan bir tehlikeden oluşurken, endişe, o kişiye özgü (öznel) bir duygudur. Tehlike yokken kişi, kendince bir tehlikenin varlığına inanmıştır. Korksa da endişelense de oluşan duygu ve bedensel belirtiler aynıdır. Ancak, fobik kişi, tepkisinin mantıksız olduğunun da farkındadır. Ne varki gerçekte varsanılan arasındaki sınırı çizmek, bazen zordur. Örneğin, asansör, sanıldığı kadar güvenceli olmayabilir. Yatak odasının karanlığında, fareler cirit atabilir. Trafik kazalarının ve birden bire çöken yapıların sayısı düşünülürse, bunlardan kaçınmak fobi değil, yerinde önlemler olabilir.

Günümüzde fobiler üç farklı kategoride toplanır. Bu kategoriler şunlardır:

- 1) Basit fobiler,
- 2) Agorafobi,
- 3) Sosyal fobiler.

1) Basit fobiler: Basit fobilere obje korkuları da denilebilir. Fobilerin ortak özellikleri, yayıl-

Korku, gerçekte varolan bir tehlikeden oluşurken; endişe, o kişiye özgü bir duygudur.

Fobilerin ortak özellikleri, yayılma ve genelleşme eğilimidir.

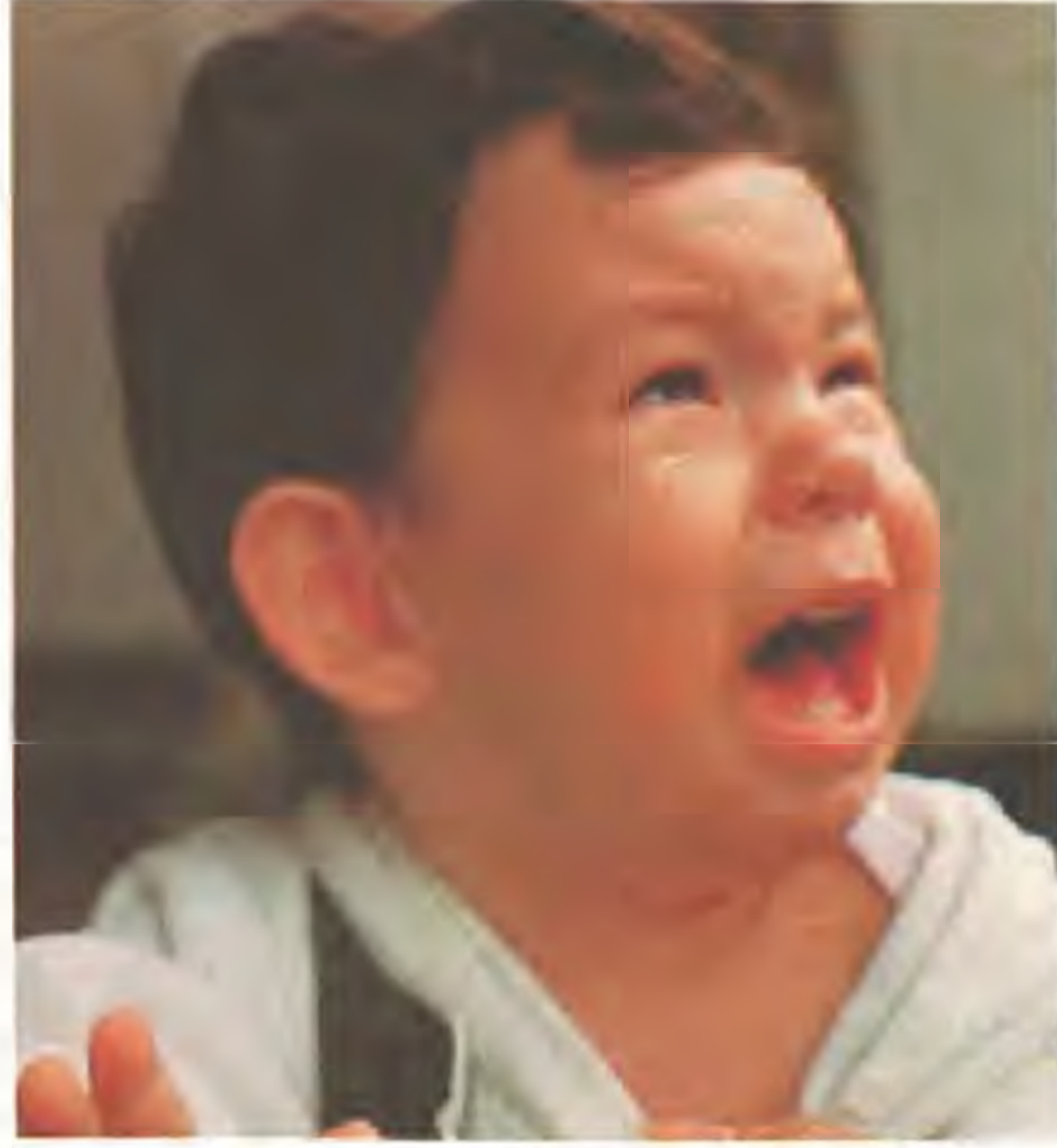
ma ve genelleşme eğilimidir. Başlangıçta korkulan obje, köpek iken, daha sonra tüm tüylü hayvanlara genelleştirilebilir. Bu nedenle de kişi sürekli olarak, daha fazla kaçınma davranışı gösterir.

2)Agorafobi:

Agorafobi, genellikle açık alanlardan korkma şeklinde yorumlanır. Aslında, daha fazla anlam içerir. Hem açık alanlar hem halka açık yerler, agorafobisi olan kişilerde endişe yaratır. Özellikle kalabalık dükkanlar, halka açık taşıma araçları, asansörler, çıkışı zor veya uzak olan tiyatro sinema gibi yerlerden kaçınırlar. Genellikle korktukları duruma itildiklerinde, yani yetersizliklerine yardım alamadıklarında, kısıtlanmış ve yoğun biçimde endişeli hissederler .Bir arkadaşları veya akrabaları tarafından eşlik edildiğinde, kendilerini daha rahat hissederler. Endişe yaratan uyaranlardan kaçınmak için de aktivitelerini, gezilerini çok kısıtlı bir alana sıkıştırırlar. Hatta, çok ileri durumlarda, evlerinden çıkamaz hale gelirler.

3) Sosyal fobiler: Sosyal fobilerin temelinde, utanç verici durumda kalmak, başkalarının gözünde aptal, beceriksiz durumda bulunmak endişesi yatar. Sosyal fobisi olan kişi, davranışlarının (topluluk içinde konuşmasının, yazmasının) veya her hangi bir bedensel fonksiyonunun acımasızca inceleneceğinden korkar.Bunun sonucu olarak, performansı daha da düşer.

Klinik ortamda,kızarma korkusuna (erythrophobia) sık rastlanır.

Bu belirti, kişi sadece insanlar arasındayken görülür. Özellikle, kadınlar başkaları ile birlikte olduklarında kızarmaktan çok korkarlar ve böyle bir durumda,göze batacaklarına, olumsuz ilginin odağı olacaklarına inanırlar. Kızarmanın neden korkunç olduğu sorulduğunda,tam olarak cevaplayamazlar.

Genellikle, utangaçlıklarının, duydukları kaygıda önemli bir yer tuttuğu belirdir. İlginç olan, kızardıkları pek anlaşılmasa da ısrarla kendilerini kıpkırmızı hissettiklerini belirtmeleridir. Korkularının etkisiyle, bu kişilerin sosyal hayatları büyük ölçüde kısıtlanır.

Bazı insanlarda da başkalarının yanında yeme korkusu görülür. Bazıları, yalnız yerken de endişeli olabilirler.Bu fobinin anorexia nervosa (yaşa ve boya uygun kilonun % 15 altında olup, kilo almaktan korkmak ve kendini şişman algılamak) ile karıştırılmaması gerekir. Bu kişiler, yemeğe zorlandıklarında , panik seviyesinde endişe duyarlar ve ancak, kusarak veya fazla dozda barsak çözücü alıp, vücutlarından yemeği çıkartmaya çalışarak rahatlarlar. Bu kaygıyı önlemek amacıyla yemekten kaçınma, gerçek bir fobidir. Bazı kişilerde, anorexia nervosa, böyle yoğun bir fobik durum olarak ele alınır.

Fobileri,farklı açılardan açıklamaya çalışan önemli iki kuram vardır. Bu kuramlar şunlardır :

- 1) Psikoanalitik kuram,
- 2) Davranışçı kuram.

1) Psikoanalitik kuram: Bu kuramın öncüsü Freud'dur.

Fobileri açıklamaya çalışan iki kuram vardır:
1) Psikoanalitik kuram,
2) Davranışçı kuram.

Freud, kişinin kabul edemediği arzularını, kendinden gizlemeye çalışması sonucu, bastırılan arzuların değişmeden varlığını koruyarak, doyum aradığını ve eyleme geçebileceği her fırsatı kollayıp, her kılığa girerek bilinçlenmeye yöneldiğini belirtmiştir.

Bu arzulardan eyleme geçirilebileceklerin, sağlıklı yollar kapatıldığında, farklı yollar aramaları sonucunda da psikolojik belirtilere (nevrotik sorunlara) yol açtığını ifade etmiştir. Psikolojik belirtiler hep bastırılan, kabul görmeyen arzuların direkt biçimde gösterilmesi değildir. Bazen kişi, olaya aşırı tepki verdiği veya beklenenden farklı duygular gösterdiğinde, aslında görülen duygunun, uzak tutulmaya çalışılan olaya ait duygu olduğu, yani yön değiştirdiği kabul edilir.

Duygunun yön değiştirmesinin kazançları şunlardır:

1) Rahatsızlık veren arzu, bilinçlenmez,

2) Sevilen kişiye karşı duyulan karşıt his ve düşüncelerden doğabilecek tutarsızlık ortadan kalkar,

3) İçten gelen arzuları bastırmak, onlarla başetmek, dışarıya yansıtılmış tehlikeyle başetmekten daha zordur. Kişi kendi bedeninden, hislerinden kaçamaz.

Fobik kişide endişe, belirgin olarak özel bir duruma bağlanmıştır ve bunun, kişinin içindeki çelişkiyi, çıkmazı temsil ettiği savunulur. Kişi, arzularından ötürü cezalandırılmaktan öylesine korkar ki, adeta gerçek bir tehlike varmış gibi kendini korumaya çalışır. Kendini koruması, ortaya daha da korunma ihtiyacı çıkardığından, tehlike durumu genelleşir ve yerini panik şeklindeki kaygıya bırakır. Bu durumu şu örnekle açıklayabiliriz: Kocasına karşı duyduğu şiddetli öfke anlaşıldığında, kocası ve çevresi tarafından dışlanacağına, kınanacağına inanan bir kadın, bu hissini bastırma yoluna gider. Ama, bunu bilinçli bi-

çimde yapmadığından, bu hissini de tam olarak farkında değildir. Genel bir kaygı hisseder. Çünkü, hisler bastırılarak yok olmaz, farklı çıkışlar arar. Bu his, her kendini göstermeye çalıştığında, adeta büyük bir tehlike gerçekleşmişçesine kişi kendini koruduğundan, zamanla genelleşir ve kişi, öfkesini, saldırganlığını anımsatan tüm objelerden (bıçak, makas, silah vb.) kaçınmaya başlar.

Özet olarak, başlangıçta genel, dağınık bir kaygı durumundayken meydana gelen bir olay, kişinin bilinç dışındaki çatışmasını harekete geçirir. Kendini korumaya çalışsa da başaramaz ve ilk fobik tepki oluşur. O andan itibaren, endişenin ortaya çıkması, ilk fobik tepkinin olduğu duruma bağlanmıştır.

Bazı fobilerde, gerçek duygunun yönü fazla değiştirilmeden, endişe hissedilebilir. Örneğin; özellikle kadınlarda "cinsel korku", cinsel arzu duyulduğunda, bundan kaçınma biçiminde veya "kavga korkusu" saldırgan bir davranış imadildiğinde görülür. Bu korkuların altında, kişinin korkusunun, esas arzusu olduğunu biliriz.

Bazen de korkulan durum, arzuyu değil de, sonucunda doğacak

*Hisler
bastırılarak
yok olmaz,
farklı çıkışlar
arar.*

Davranışçı yaklaşımda, Pavlov'a göre, tüm insan davranışları koşullanmalar yoluyla öğrenilir.

tehlikeleri simgelediğinden korku yaratır. Bıçak ve makas korkuları; çocuklarda yalnız bırakılma korkusu bunlara örnektir. Çocuklar için yalnız bırakılma, artık sevilmedikleri anlamını taşır.

Bazıları da "bana yapılacağından korktuğum şeyin hatırlatılmasını istemiyorum" dercesine, sakatlardan veya kaza görmekten rahatsızlık duyarlar. Aynı zamanda, kendi saldırganlık arzularını da hatırlattıklarından tedirgin olabilirler.

Genellikle, korkulan durum ve iç çatışma arasındaki bağ, kolay anlaşılmaz, gizlidir. Korku veren, cinsel durumlar değil, cinselleştirilen durumlardır. Korkulan durum ve nesnelere, o kişinin bilinç altında taşıdığı anlam önemlidir. Yine de, bazı nesnelere veya durumların doğuştan itibaren insanlara korku verdiği bilinmektedir (Karanlık, yılan gibi.)

terbiye etmek için kullanılan yöntemlerle, bir insanı eğitmek için kullanılanlar arasında fark yoktur. İnsan beyni daha gelişmiş olduğundan, çok daha fazla şeyi öğrenebilir. Köpek beyninin kısıtlılığı, uyarılarla tepkiler arasında çeşitli ve yüksek düzeyde bağların kurulmasını da kısıtlar.

Son yıllarda, davranışçı akımda, öğrenme sürecinde bilişsel faktörlerin önemi vurgulanmakta, kişinin olayı algılayışının, düşüncelerinin, hislerini etkilemekteki önemi belirtilmektedir.

Fobik kişinin, kendisini zayıf, ürkek hissetmesi sonucu, kendisine olan güveni azalır. Bazen, bunun sonucu olarak, bu kişilerde hafif düzeyde depresyon da izlenebilir.

Fobilerinden doğan endişeyle başedebilmeyi öğrenen kişilerdeyse, kendini

duygusal olarak özgür hissetme, kendine güven ve mutluluk duyguları görülür.

Fobik durumların kişi için olan pratik önemi, fobinin gücünü ve sonucunda yarattığı yetersizliği belirler. Uçak korkusunun, uçmak zorunda olmayan bir kişi ile işi gereği sık sık uçması gereken kişide yaratacağı etki farklıdır. Agorafobisi nedeniyle evinden çıkamayan kişinin, sakat bir kişiden pek farkı kalmaz. En iyi hallerinde bile, fobik kişilerin yaşantıları, belli derecede kısıtlanır.

Bazı basit korkular ve çocuklardaki okul korkusu dışındaki fobiler, genellikle ergenlik döneminin sonlarında veya erişkinlik dönemlerinde aniden kendilerini gösterirler. Çoğunlukla, endişelerin or-

Fobilerden doğan endişeyle başedebilmeyi öğrenen kişilerde, kendini duygusal olarak özgür hissetme, kendine güven ve mutluluk duyguları görülür.

2) Davranışçı kuram: 1920'lerde Watson, fobilerin nasıl öğrenildiğini belirlemiştir. Tavşan, beyaz fare gibi tüylü hayvanlardan hiç de korkmayan, ama, gürültü yapıldığında korkan 11 aylık Albert, önceleri severek oynadığı tavşanlardan, beyaz farelerden, tüylü kumaşlardan ve pamuktan korkmayı yedi gün gün içinde başarmıştır. Albert'in bu başarıya erişmesini sağlamak için, Watson'un kullandığı çare çok basittir. Beyaz fareye her uzandığında, Watson çekiçle bir demir parçasına hızla vurmuş ve Albert'e göre korkunç bir gürültü yapmıştır.

Watson tezini kanıtlarken, Pavlov'un kuramlarından yararlanmıştı. Pavlov'a göre tüm insan davranışları, koşullanmalar yoluyla öğrenilir. Bir başka deyişle, köpeği

taya çıkmasındaki sebep, hemen anlaşılmaz.

Bazen fobilerin zamanla, kendiliğinden yok olduğu izlenmiştir. Ancak bir seneden fazla fobi belirtileri gösteren kişilerin, kendiliklerinden iyileştiklerine ender olarak rastlanır. Nasıl ki kişi, kendi kendine dişini çekemezse veya apandisit ameliyatını yapamazsa, fobileri olan kişi de kendi başına fobilerinden kurtulamaz. Fobisi olan kişi, bu konuda bir uzmanla kısa süreli çalışması sonucu, fobilerinden kurtulabilir. Kendi başına korkularını yenmeye çalışırsa, korkuları daha da artabilir, kendine olan güveni de azalabilir.

Fobilerin tedavisinde, davranışçı yaklaşımın faydalı olduğu bulunmuştur. Bilinç altındaki çatışmaların ortaya çıkartılıp analiz edilmesiyle çoğu insanın fobilerinden kurtulamadığını fark eden Freud ve Ferenczi, aktif olarak kişiyi endişe duyduğu ortama sokup, kaygıyı yaşatmanın önemini vurgulamışlardır.

Davranışçıların, fobiler için önerdikleri yardım, dört basamaktan oluşur. Bu basamaklar şunlardır:

- 1- Kişinin, fobi yaratan objeye alışması (habituation),
- 2- Endişe yaratan durumların olumlu hislerle bağdaştırılması,
- 3- Yeniden koşullandırma,
- 4- Fobi objesini yapıcı aktivitelerle dahil etmektir.

Üç farklı tedavi boyutu, ayrı ayrı veya birleştirilerek kullanılır. Tedavi boyutları ise şunlardır:

- 1- Hayaldeki hassasiyeti, sistemli biçimde azaltma,
- 2- Hayalde ve gerçekte, yoğun endişe yaratan durumla, objeyle yüzleşme,
- 3- Bilişsel tedavi (kişiyi çıkmaza sokan düşünce yapılarının değiştirilmesi) dir.

Davranışçı yaklaşıma en iyi cevabı, basit ve sosyal fobiler vermektedir. Yüzleşmenin, en çok ago-

rafobide yararlı olduğu görülmüştür. Yapılan araştırmalar tüm fobilerin tedavisinde, davranışçı yaklaşımın kullanılmasını önermektedir.

Bazı kişiler, duydukları endişeyi inkar ederler. Sanki korkulan obje, olay, durum tehlikeli değilmiş veya korkmuyorlarmış gibi gözükübilirler. Buna, "fobi zıttı tutum" denir. Bu tutumun temelinde, durumun ters çevrilmesi vardır. Yani burada kişi, dış etkenlerin pasif kurbanıyken, aktif olarak korkularıyla yüzleşip, başa çıkabilir. Bazen böyle kişiler, ısrarla tehlikeli durum ararlar ve büyük istekle tehlikeye atılırlar. Bu durum, kendini tehlikeli sporlara adanmış kişilerde açıkça görülebilir (paraşütle atlama veya dağa tırmanma vb).

KAYNAKLAR:

CANSEVER,G.- 1983.Çocuk ve Korku. Aile ve Çocuk-3.

FENICHEL,O.- 1945.The Psychoanalytic Theory of Neurosis.

KAPLAN, H. I.& SADOCK, B. J. 1989. Comprehensive Textbook of Psychiatry 5. Williams & Wilkins. London

Yapılan araştırmalar, tüm fobilerin tedavisinde, davranışçı yaklaşımın kullanılmasını önermektedir.

Kızların Eğitimi

Doç. Dr. Nezahat SEÇKİN

GÜ MEF Eğitim Bilimleri ve Eğitim Teknolojisi Bölümü Öğretim Üyesi

Dünya ülkelerinin çoğunda kızlar, yıllardır eğitim konusunda şanssız durumdadırlar.

Bugünün çocuklarına tanınan fırsat ve olanaklar, büyük oranda, gelecek kuşakların gelişmesini de belirleyecektir.(Unicef,1991, s.ö.)

Dünya ülkelerinin çoğunda kızlar, yıllardır eğitim konusunda şanssız durumdadırlar. Bir çok ülkenin eğitim sistemlerinde, bu eşitsizliği ortadan kaldıracak düzenlemeler yapılmaya çalışılmaktadır. Acaba, bu şansızlık, günümüzde de sürmekte midir? Türkiye'de durum nasıldır?

Gerçekte tüm dünyada,1960'lardan beri kadın eğitiminde büyük bir gelişme olmuştur. İstatistikler, ilköğretime başlamada, genelde kadın-erkek eşitliğinin sağlandığını; orta-öğretime devamda, büyük gelişim kaydedildiğini; ancak, yüksek öğretimde bu farkın sürdüğünü göstermektedir (Sutherland, 1985, s.).

Kuşkusuz bu gelişmeler, eğitim açısından kızların sorunlarını ortadan kaldırmamıştır. Eğitim eşitsizliğine neden olan toplumsal ve ekonomik faktörlerin etkileri sürmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, Türkiye'de de olduğu gibi, erkek çocuğun eğitimi için, kız çocuktan daha fazla çaba harcanmaktadır. Baskın olan görüş, kadının bir eş ve anne olarak görevini yap-

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, Türkiye'de de olduğu gibi, erkek çocuğun eğitimi için, kız çocuktan daha fazla çaba harcanmaktadır.

ması için fazla eğitime gereksinmesi olmadığı yönündedir.

Kız Çocuklarının Eğitimini Etkileyen Etmenler :

Kız çocuklarının eğitimini etkileyen çeşitli etmenler vardır. Bu etmenler şunlardır :

- 1) Dini etkiler
- 2) Toplumsal tutumlar
- 3) Okul ve konu seçimi
- 4) İş piyasası.

1) Dini Etkiler :

Geçmişte, Avrupa ülkelerindeki çeşitli dini etmenler, kızların, eğitim olanaklarından erkeklerle eşit oranda yararlanmalarını engellemiştir. İslam geleneklerinin de kızların eğitiminde etkili olduğu görüşü yaygındır. Kimi ülkelerde kız ve erkek çocukların okulları ayrıdır. Bununla birlikte

UNESCO'nun eğitimle ilgili rakamları, bu ülkelerde kızların orta ve yüksek öğretime gidişlerinde artış olduğunu göstermektedir.

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 15. Maddesinde; okullarda karma kız ve erkek birarada eğitim yapılmasının esas olduğu, ancak eğitimin türüne, olanak ve zorluklarına göre, bazı okulların yalnızca kız ya da erkek öğrencilere ayrılacağı hükmüne de yer verilmiştir. Fakat, özellikle kırsal kesimde, kızların okullarına gönderilme istemi sürmektedir.

2) Toplumsal Tutumlar :

Kültürün derinliklerinden kaynaklanan bu tutumlar, kadın - erkek rollerine ilişkin değer ve beklentilerle ilgilidir. Kadının görevinin evine ve çocuklarına bakmak olduğu inancı yaygındır. Bu faktör, tüm eğitim sistemini etkilemekte olup, yasalarla değiştirilmesi de zordur.

Türkiye'nin çoğu yöresinde ortak olan bir özellik, aile yapısının ata erkil olmasıdır. Aileler, kız çocuklarını erkek çocuklarına oranla, ikinci planda tutmaktadırlar. Kız ço-

cuğunun erken yaşta evlendirilmesi; eğitim görmesi halinde, ailesine ve eşine karşı davranışlarının değişeceği gibi değer yargıları, kız çocuklarının eğitimini olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca, çok çocuklu ailelerin gelir yetersizliği nedeni ile, harcamalarını, erkek çocuk lehine kullanmaları ve bazı yörelerde, başlık parası karşılığında evlendirilmeleri geleneği de eğitimi engelleyen nedenler arasındadır.

3) Okul ve konu seçimi :

Türkiye'de zorunlu olan ilkokullarda, kız öğrencilerin, toplam okullaşma oranları içindeki payları, yarıya yakındır (yüzde 43.9 K, yüzde 49.5 E.). Ancak, ilkokuldan

Türkiye'nin çoğu yöresinde ortak olan bir özellik, aile yapısının ata erkil olmasıdır.

sonra, ani düşüşler görülmektedir. Kızların aleyhine olarak, ortaokulda yüzde 23.4'e, lisede 12.6'ya inen bu oranlar, dikkati kızların eğitimine çekmektedir .

Tüm ülkelerde ve Türkiye'de, okul ve konu seçiminde cinsiyet ayrımı, açıkça görülmektedir. Orta-öğretim düzeyinde kızlar için ev ekonomisi; erkekler için iş-teknik dersleri açarak, eğitim sistemleri de bu ayrımı desteklemektedir. Kızların ister ortaöğretim, ister yüksek-

**Tüm
ülkelerde
ve
Türkiye'de
okul ve
konu
seçiminde
cinsiyet
ayrımı,
açıkça
görülme-
tedir.**

öğretim düzeyinde olsun, öğretmen yetiştiren kurumlara daha çok yönelmelerinin nedeni ise, temelde bu mesleğin, kadın rolüne uygun olduğu görüşünden kaynaklanmaktadır. Yükseköğretimde kızlar, genelde insani bilimler, sosyal bilimler, dil ve hemşirelik alanlarına yönelirken, erkekler fen bilimleri ile uygulamalı bilimleri yeğlemektedirler.

Son yıllarda, hukuk ve tıp alanları da kızların ilgisini çekmektedir. Nitekim, Türkiye'de yapılan bir araştırmaya göre, her dört avukattan, her beş tıp doktorundan birinin kadın olduğu saptanmıştır (Öncü, 1979, ss. 271- 286).

4) İş piyasası :

Kızların yükseköğretime gidişindeki artışa, konu ve meslek

seçimindeki gelişime karşın, eğitim sisteminin yapısını ve sonuçlarını etkileyen bir etmen de iş piyasası olmaktadır. Eğer ülkedeki iş piyasasının kadın iş gücüne gereksinimi varsa, eğitim sistemi de buna göre şekillenmektedir. Belli mesleklerde, erkeklerin fazla olduğu zamanlarda ise, düzenlemeler, kadını iş piyasasının dışında bırakacak şekilde yapılmaktadır.

maktadır.

Tüm sosyo-ekonomik engellere ve geleneksel kısıtlamalara karşın, kız çocuklarının eğitim istek ve özlemi içinde buldukları; büyüyünce de ekonomik ve sosyal haklarını kullanma niyetinde olacakları söylenebilir.

Bu durum, ilkokullarda kızlara ek teşvikler getirilerek az da olsa sürmekte olan kız-erkek eşitsizliğinin giderilmesi; ortaokul ve lise düzeylerinde ise ciddi önlemlerin alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, geleceğe dönük yatırımın temeli olan kızlarımıza devlet, aile ve okul olarak hep birlikte : "Kızlar, haydi okula!" diyelim.

KAYNAKLAR

Öncü, A, "Turkish Women in the Profession" Unat, N.A.(ed.)Türk Toplumunda Kadın. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, 1979, ss.271-286

Sutherland, Margaret. "Women and Fair Shares in Education" Education Today, 33:1,1985.

Unicef, 1990'ların Çocuk politikası Ulusal Kongresi Raporu, Ankara: Maya Matbaacılık Yayıncılık Ltd.1989.

Kız Çocuklar - Geleceğe Dönük Bir Yatırım, 1991.

Ders Geçme ve Kredi Sistemi

Ragıp ÖZYÜREK

Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Araştırma Görevlisi

*Gün geçtikçe meslek seçimi,
daha kompleks bir olgu haline gelmektedir.*

Günümüzde, meslek sayısında ya da çeşitliliğinde o kadar büyük bir artış vardır ki, sayısı onbinlerle ifade edilen bu zenginliklerden dolayı, her hangi bir mesleği seçmek, çok güçleşmiştir. Gün geçtikçe de meslek seçimi, daha kompleks bir olgu haline gelmektedir. Çünkü, her birey kendisine en uygun mesleği seçmek isterken, artan bu çeşitlilikle birlikte, aynı zamanda hem meslek seçme hem de kendini tanıma konusunda çelişkiler ve kararsızlıklar içerisine düşebilir. Bu noktada 6. (Orta I.) ve 11. (Lise III.) sınıflarda bulunan öğrencilerin ilgilerinde, sıklıkla değişiklikler olabileceğini; meslek seçiminde yardımcı olacak kurumların yetersizliğini; ana-baba baskısını ve yaşam koşullarının güçlüğünü düşünürsek, öğrencilerimizin ne denli zorlandığını daha iyi anlayabiliriz. Hatta bir de buna Milli Eğitim sistemimizdeki her geçen gün kompleksleşen değişiklikleri de eklersek, öğrencilerin çoğunluğunun seçimlerini gereken biçimde yapamadıklarını söyleyebiliriz.

Meslek seçimindeki güçlüklerin daha fazla hissedilmeye başlandığı şu dönemlerde, Ülkemizdeki varolan yapılanmaların, daha rasyonel biçimde kullanılması amacıyla çeşitli öneriler getirilebileceği kanısındayız. Elbette bu öneriler, daha da zenginleştirilebilir. Bu noktada, öğrencileri ve ana-babaları uyarmak gerekmektedir. Meslek seçimi, sanıldığından daha uzun vadede planlanması gereken bir sorumluluktur. Burada asıl sorumlu, öğrencidir; veliler ise onların yardımcılarıdır.

Meslek seçimini yapacak bir öğrenci, gelecekteki yaşantısını da belirlemiş olacaktır. Çünkü kişi bir meslek seçmekle, aynı zamanda eşini, arkadaşlarını, çocuklarını yetiştirme biçimini oturacağı yeri vb. belirlemiş olacaktır. Yani, sanıldığından daha fazla sorumluluk altına girilmektedir. Eğer seçilen meslek, kişiye mesleki doyum şansı vermiyorsa, bütün bunlar etkilenir. Bu nedenle, bir öğrenci, hem kendisini tanımalı hem de yapacağı seçimin toplumsal ve ekonomik boyutlarını düşünmelidir. Bunun için, kişinin kendisine şu soruları sorması gerekmektedir: "Seçmeyi düşündüğüm mesleğin iş olanakları ne durumdadır?", "Ülkemizde, bu mesleğe ne denli gereksinme duyuluyor?"

Meslek seçimi yapacak bir öğrenci, gelecekteki yaşantısını da belirlemiş olacaktır.

Ders geçme ve kredi sistemi ile öğrencilere, daha çok ilgi ve yeteneklerini dikkate alarak ders ve meslek seçimi yapmaları olanağı doğmuştur.

Bireysel açıdan ise ortaokulu tamamlamak üzere olan bir öğrencinin, velisiyle birlikte: "Üniversite mi meslek lisesi mi?" kararını vermesi gerekmektedir. "Kısa yoldan" bir meslek sahibi olmak isteyen bir öğrenci, meslek lisesine gitme eğiliminde iken; genel (akademik) liseye devam etme kararını veren öğrenci, akademik yeteneklerini geliştirerek üniversiteyi kazanma eğilimindedir. Bu noktada öğrenci, aşağıda değineceğimiz konularda kendisini tanımaya özen göstermelidir. Çünkü, üniversite eğitimi almak isteyen bir öğrenci, bir genel liseye kaydını yaptırır ve ilerde hangi alana uygun olup olmadığını, bir karara bağlar. Genel liselerde öğrenci, üniversiteyi kazanmak için gerekli olan akademik yeteneğini geliştirirken, ders ve meslek seçimiyle ilgili değişik yaşantılara girerek kendisini tanır.

Ülkemizde son bir yıldır, Milli Eğitim Bakanlığı ortaöğretim sistemimizde öğrencilerin ders ve meslek seçimlerini daha kolaylaştırmak amacıyla değişiklikler yaparak, eski "Sınıf geçme sistemi" diyebileceğimiz sistem yerine, "Ders geçme ve kredi sistemi"ni getirmiştir. Bu sayede, öğrencilerin eskiye oranla, daha çok ilgi ve yeteneklerini dikkate alarak ders ve meslek seçimi yapmaları olanağı doğmuştur. Sınıf geçme sisteminde, öğrencilere çok az seçmeli ders olanağı tanınır ve öğrenciler, buldukları sınıfla birlikte, müfredat programında belirtilen derslerin dışında bir seçim yapamazlardı. Ayrıca, her dersin ne zaman alınacağı yönetim tarafından belirlenmişti ve öğrenci, bunun dışına çıkamazdı. Böyle bir sistemde, aynı konuları aynı sürede öğrenmesi beklenen öğrencileri, aynı grupta toplama mantığı egemendi. Bu sistemde, sınıfta, genellikle tesadüfen bir araya gelmiş bulunan öğrencilerden her birinin öğrenme hızlarının aynı olduğu, ilgilerinin, yetenek ve motivasyonlarının fazla bir farklılık göstermediği, peşinen kabul edilmiştir. Oysa, ders geçme ve kredi (DGK) sisteminde, öğrenciler, kendi öğrenme hızlarına paralel olarak, ilgi ve yeteneklerine göre, istedikleri ders seçimini yapabilecekler ve bu dersleri, her hangi bir dönem ya da yılda alabileceklerdir. Ancak bu sistemde, yine yönetim tarafından belirlenen ortak derslerin, bütün öğrenciler tarafından alınması gerekmektedir. Bu zorunluluk, öğrencinin kendisini temel alanlarda denemesi ve tanınması gereğinden kaynaklanmaktadır.

Böylece ülkemiz, öğrenciyi merkez alan bir eğitim sistemine geçmiş bulunmaktadır. DGK sisteminin, çağdaş bir uygulama olmasına ve meslek seçiminin gittikçe artan bir şekilde hissedilen önemine karşın, ne yazık ki bu yeni sisteme göre veli ve öğrenciler, birçok konuda olduğu gibi, ders seçimlerini nasıl yapacakları konusunda da şaşkınlığa düşmüşlerdir.

DGK sisteminde, öğrencilerin ders seçimlerinde dikkat edilmesinde yararlı o-

lacak bazı özellikler vardır. Bu özellikler şunlardır:

✓ Ders geçme ve kredi sisteminde, özellikle ortaokul öğrencileri, 9. (Lise I.) sınıfta, alacakları dersleri düşünmeye başlamalıdır. Gerçekte, meslek seçimi süreci, ortaokulda ya da lisede başlamamaktadır. Bu yüzden çocuklar, mümkün olduğunca küçük yaşlardan itibaren, ülkenin ve çağın gereksinimlerini karşılamaya yönelik biçimde yetiştirilmelidirler.

✓ Ortaöğretimi tamamlayan bir öğrenci, lise I.sınıf I.dönem dersleri başlamadan 10 gün önce, alacağı dersleri saptamalıdır. Lise I' deki her öğrenci için bir "form dilekçe" doldurulacaktır. Bu "form dilekçe"de, bir dönemde okunacak ortak ve seçmeli dersler ile haftalık

saat sayıları yer almaktadır. Form dilekçeyi öğrenci,veli ve danışman-öğretmen birlikte doldurmalıdırlar.Bunun için MEB (1991) tarafından, "Öğrenci-Veli Kılavuzu" hazırlanmıştır. Bu kılavuz, okullarda bulunmaktadır.Veli ve öğrenciler bu kılavuzdan, hangi derslerin açılacağını ve bu derslerin kredi sayılarını öğrenebilirler.

✓ Genel lisede öğrenim görmek isteyen bir öğrenci, 132 kredilik ders almalı ve 3 yılda (6 dönemde) tamamlamalıdır. Lise öğrenimi sonunda, 132 krediyi tamamlamak için, ortalama olarak her dönemde, 22 kredi almak gerekmektedir. Öğrenci, her dönemde en az 18, en çok 30 kredilik ders almalıdır. Kredi, her dersin haftalık ders saati anlamında kullanılmaktadır.

✓ Öğrencinin seçmek istediği, ancak okul yönetiminin açmadığı dersleri, okul-aile işbirliği ile açabilmenin yolları araştırılmalıdır. Çünkü, ne yazık ki her lise, MEB'nin önerdiği ders çeşidini açabilme kapasitesine sahip değildir. Örneğin Edebi Metinler, Jeoloji, Hızlı Okuma Teknikleri gibi seçmeli dersleri MEB önermektedir.Ancak, her okul yönetimi, çeşitli nedenlerle, öğrenci ilgi duysa bile, bu dersleri açamamaktadır. Ayrıca veliler, Bakanlığın önerdiği derslerden başka dersler de açılmasını isteyebilirler. Bu dersler, okulun bulunduğu yörenin gereksinimlerine uygun arıcılık, halıcılık, fotoğrafçılık gibi dersler olabilir. Bunun içinde genel liselerde, en az 20 öğrenci bu dersi seçmelidir. Böyle bir durumda da seçilen dersleri,okul yönetimi,öğretmen yetersizliğinden dolayı açamayabilir.Yukarıda belirtilen durumlarda,okul-aile birliği ile okul yönetimi işbirliğine girerek, dışarıdan 'ücretli' öğretmen bulabilirler. Hem okul ile aile ilişkisi güçlenmiş olur, hem de öğrencilerin seçmek istediği ama okul yönetiminin açmadığı dersler açılmış olur.

✓ Üniversite öğrenimi düşünen bir öğrenci,ileride seçmek istediği meslek doğrultusunda dersler almalıdır. Bu nedenle DGK sistemi, açılan dersleri 7 ayrı alana göre gruplamıştır. Bu alanlar Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler,Sanat, Spor, Türkçe-Matematik, Yabancı Dil ve Genel Kültür alanlarıdır. Dokuzuncu sınıftaki öğrenci, I.dönemde ortak ve zorunlu derslerden olan, Türk Dili ve Edebiyatı I (4),Tarih I (2), Matematik I (4), Fen Bilimleri I (4), Yabancı Dil I (4) derslerini almak zorundadır. Bu derslerin toplam kredi sayısı, her dersin yanında parantez

Çocuklar, mümkün olduğunca küçük yaşlardan itibaren, ülkenin ve çağın gereksinimlerini karşılamaya yönelik biçimde yetiştirilmelidir.

**Danışman
öğretmenler,
öğrencileri
yönlendirir ve
bilgilendirir.**

içinde belirtilmiştir ve toplam kredi sayısı, 18'dir. En fazla 30 kredi alınabileceğine göre, öğrenci, ilgi ve yeteneklerine uygun daha başka dersler de alabilir. Ancak felsefe dersi, ilk iki dönemden sonra alınır.

Öğrenci, ortak ve zorunlu derslerin dışındaki dersleri, "form dilekçe" sine yazdıktan sonra, seçmek istediği dersleri belirlerken;

- İlgi, istek ve yeteneklerini,
- Önceki yıllara/dönemlere ait başarısını ve derslerdeki başarı durumunu,
- Yöneleceği yüksek öğretim kurumuna girmek için alınması gereken dersleri,
- Hangi derslerin hangi dönemde açılacağını,
- Hangi dersten hangi dönemde kaç kredi/saat ders alınacağını,
- Hangi dönemde kaç kredilik/saatlik ders alınabileceğini,

(MEB, 1992) göz önünde bulundurmaktır. Böylece, öğrenci hem sevebileceği/başarılı olabileceği hem de girmek istediği yüksek öğretim programına uygun olarak derslerini seçebilecektir.

DGK sistemi, yukarıdaki altı maddeyi hesaba katmak zorunda olan öğrenci ve veliye yardımcı olmak için, çeşitli olanaklar sunmuştur. Bunlardan biri danışman-öğretmenlerdir. Danışman-öğretmenler, okul yönetimi tarafından belirlenmiştir ve görevleri; "*öğrencileri ilgi, istek ve becerileri doğrultusundaki derslere ve alanlara yönlendirmek alınacak derslerin ve kredilerin uygun dönemlere dağılımını sağlamak amacıyla öğrenci ve veliyle yakın işbirliği kurmak ve okul yönetimi, öğretmen ve çevre ile ilişkilerini düzenlemektir.*" (MEB, 1992). Kısaca danışman-öğretmen, öğrencilerini yönlendirir ve bilgilendirir. Doku-zuncu sınıf (Lise I), yönelme sınıfı olduğuna göre, danışman-öğretmenin çok önemli bir görevi olduğunu söyleyebiliriz. Veli ve öğrencinin, ders seçiminde ilk olarak yapmaları gereken şeylerden birisi de okul yönetiminden danışman-öğretmeni öğrenmeleridir. Danışman-öğretmen, öğrencilerin ders seçimi sürecinde yararlanabilecekleri en önemli kaynaklardan birisidir.

DGK sistemine göre, öğrencinin "seçim" kararlarının daha çok 9.sınıfa indirildiği görülmektedir. Sınıf geçme sistemi, dediğimiz eski sistemde ise bu karar, daha çok 11.sınıfta (Lise 3) veli ve öğrenciyi zorluyordu. Sistem, öğrencinin yeteneklerini merkeze almak yerine, öğretmen ya da konu merkezliydi. Oysa DGK sisteminde, öğrencinin yetenekleri merkezdedir ve öğrenci istediği sürece sistem onun yeteneklerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Sonuç olarak, yeni sisteme göre öğrenci, üniversiteye gelmeden önce sürekli olarak aldığı derslerde kendisini sınavacak, kararlarını daha bilinçli verecektir. Ayrıca DGK sistemi, meslek seçimi için öğrenciye daha fazla zaman vermektedir. Ancak, seçim sorumluluğu, yaşamın ilk yıllarından beri hissedilmeli, yalnızca 9.sınıf dönemine bırakılmamalıdır. Bu süreç, 9.sınıf ve üzerinde de hatta üniversitede bile devam edebilir. Aşağıda, 9.sınıf birinci dönemde bir meslek seçimi yapmak isteyen öğrencilerin, ortaöğretim boyunca karşılaşılabilecekleri seçim problemlerinde, onları aydınlatmak için çeşitli konulara değinilmektedir. Buna ek olarak, ergenlik dönemindeki bir gencin ilgilerinin sıklıkla değişebileceğini ve bunun ancak yaşantı yoluyla sabitleşebileceğini tekrar vurgulamak gerekmektedir.

**DGK
sisteminde,
öğrencinin
yetenekleri
merkezdedir.**

Dokuzuncu sınıfta ya da onun altında/üstünde bulunan bir öğrenci sürekli kendisine "Bu mesleğe uygun bir kapasitem var mı, yok mu?" gibi sorular sormalıdır. Kapasite, öğrencinin ders ve meslek seçimini etkileyen çeşitli faktörlerden oluşur. (Kuzgun, 1989) Bu faktörler şunlardır:

1) **Yetenek:** Kuzgun (1989), yeteneği; öğrenme gücü, belli bir eğitimden yararlanabilme gücü olarak tanımlamaktadır. Yetenek, kalıtımla getirilen gizil gücün, eğitimle ve çevre etkisiyle geliştirilmiş kısmını ifade eder. Yapılan işlerin karmaşıklık düzeyi de artar. Örneğin, ilkokuldan üniversiteye değin ilerledikçe, yetenek düzeyinin de yükselmesi gerekmektedir. Kuzgun, yeteneğin, düzey boyutu olabiliceği gibi, alan boyutunun da olduğundan söz eder. Alan boyutu, yetenek çeşitliliğini gösterir ve bazı kimseler bir alanda başarılı olabilirken, kimileri bir kaç alanda başarılı olabilirler. Elbette bir kimse, farklı alanlarda, farklı düzeyde yeteneklere sahip olabilir.

Üniversite eğitimi almak isteyen bir öğrenci, kendisinde akademik yeteneğin bulunup bulunmadığını saptamalıdır. Çünkü, üniversite eğitimi sözcük, sayı ve şekil gibi sembollerle ifade edilen kavramların öğrenilmesini ve bu kavramlarla akıl yürütülmesini gerektirmektedir. Bir öğrenci, meslek tercihlerini sıralamadan önce, o mesleklerin eğitimsel ve mesleksi gerekliliklerini öğrenerek, bu özelliklerin kendisinde bulunup bulunmadığını düşünmelidir. Eğer öğrenci yetenek kapasitesini dikkate almadan bir meslek seçimi yaparsa, muhtemelen o mesleğin eğitiminde ve uygulamasında başarısız ve mutsuz olacaktır.

Yukarıda, öğrencilerin ders ve meslek seçiminde, geçmişteki başarı ve başarısızlıklarını dikkate almaları gereği vurgulanmıştı. Bu noktada, matematiksel derslerin önemi, özellikle kız öğrenciler açısından vurgulanmalıdır. Çünkü, matematiksel dersler "kritik bir süzgeç" olarak adlandırılmaktadır (Siegel, Galassi ve Ware, 1985). Bu derslerde başarısız performans gösteren bir öğrencide, algılanan meslek seçimi çeşitliliği sınırlanmaktadır. Yani, öğrenci, matematikle ilişkili derslerin temel olduğu teknolojik ağırlıklı bilimlerin tercihinden vazgeçmek zorunda kalmakta ve sosyal bilimler diye adlandırabileceğimiz alanlara yönelmektedir. Oysa, mühendislik gibi matematiksel derslerin oluşturduğu alanların gelir ve saygınlık yönünden gözde olduğu bilinmektedir.

Hackett (1985), cinsiyetin, toplumsallaşma, sürecindeki rolüne değinerek, kız öğrencilerin, çevreden etkilenerek bu derslerden vazgeçtiğini belirtmektedir. Sonuçta bu meslekler, geleneksel olarak erkek mesleği olarak algılanmakta ve kadınlar bu mesleklerin sağladığı yaşam standartlarından mahrum kalmaktadırlar. Matematiksel derslerin temel olduğu mesleklerin, erkek mesleği olarak algılanması konusunda, olayın kalıtımsal boyutlarının olup olmayacağı biçiminde geleneksel tartışmasına gi-

**Yetenek,
kalıtımla
getirilen gizil
gücün,
eğitimle ve
çevre etkisiyle
geliştirilmiş
kısmını ifade
eder.**

ren Hackett, toplumsallaşma sürecinin cinsiyet rolü aracılığıyla kadınları dezavantajlı hale getirdiği yönünde, güçlü kanıtların toplandığını ileri sürmektedir. Nitekim yapılan araştırmalarda (Betz ve Hackett, 1983; Lent, Brown ve Larkin, 1984; Hackett, 1985; Siegel, Galassi ve Ware, 1985; Post-Kammer ve Smith, 1985,1986; Lent, Brown ve Larkin, 1986; Hackett, Betz, O'Halloran ve Romac, 1990; Cooper ve Robinson, 1991), her zaman için olmasa da bu yönde bulgular saptanmaktadır. Örneğin, Post-Kammer ve Smith (1986), üstün yetenekli öğrenciler üzerinde yaptıkları 15 yıllık bir izleme çalışmasında üstün yetenekli olmalarına karşın, çoğu kız öğrencinin matematiksel alanlarda isteksizliklerini belirterek, dersin temel gerekleriyle karşılaştıktan sonra, bu derslerden vazgeçtiklerini saptamışlardır. Bu kız öğrenciler erkeklere oranla mesleki yeteneklerine daha az güvendiklerini belirtmişlerdir. Betz ve Hackett

(1983), üniversiteli erkek öğrencilerin, matematiksel yeteneklerine kız öğrencilere oranla daha çok güvendiklerini saptamışlar ve matematiksel derslerde kendine güvenin teknik temelli fakülte seçimleriyle ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Aynı şekilde, Hackett, Betz, O'Halloran ve Romac (1990), kız öğrencilerin başarısızlıklarını erkeklere oranla daha çok yeteneksizliklerine, başarılarını ise şanslarına yüklediklerini bulmuşlardır.

Özellikle kız ve sosyo-ekonomik yönden dezavantajlı öğrencileri etkileyen bu durumdan, onları kurtarmak için çeşitli öneriler getirilebilir. Örneğin Betz ve Hackett (1987), bireyin eğitimsel ve mesleki gelişimine uygun alanlarda çevresinden etkilenmesini, mesleki yetkinlik gücü (self-efficay) kavramı bağlamında şöyle açıklamaktadırlar: Eğer, birey seçmeyi (kazanmayı) düşündüğü bir mesleki alanda gerekli becerilere (yeteneklere) sahipse; ancak, kendinden emin (confidence) değilse, sonuçta kaçınma davranışı gösterecek ve başarısız olacaktır. Bunun tersi olarak, gerekli beceri olmadan güven duygusu oluşursa, bu kez de etkisiz davranış, yani başarısızlık ortaya çıkacaktır. Bu nedenle, meslek gelişiminde maksimum davranışsal etkililiği yaratmak için, öğrencinin yeteneğini tanıması ve buna gerçekçi gözle bakması gerekmektedir. Cooper ve Robinson (1991) ise, 13-17 yaşlarda, matematiksel derslerin bir arka zemini (background) oluşacağı ve bu arka zemininin, kişinin yetkinlik gücünü etkilemesi yüzünden, lise yıllarında ileri matematik dersleri almak isteyen öğrenciler açısından, veliler ve öğretmenlerin desteğini oldukça önemli görmekteler.

Sonuç olarak, bir kız öğrenci, matematiksel dersleri bırakmadan önce, mutlaka becerilerini (yeteneklerini) dikkate almalıdır. Eğer bu derslere katılmak istiyorsa, ancak başarılı bir performans gösteremedi-

Meslek gelişiminde maksimum davranışsal etkililiği yaratmak için, öğrencinin yeteneğini tanıması ve buna gerçekçi gözle bakması gerekmektedir.

ğinde bu dersleri bırakmalıdır.

2) **İlgi:** Öğrencinin kendini tanıması açısından, ilgileri de oldukça önemlidir. Kısıtlayıcı koşullar altında dahi sürdürülen bir hoşlanma tepkisine, ilgi denmektedir. Bu hoşlanma tepkisi, bir nesne ya da etkinliğe karşı verilebilir. Örneğin, bir öğrencinin müziğe karşı ilgisi varsa, her koşulda bu ilgisini gidermeyi amaçlar; konser bileti almak için, diğer giderlerini kısararak, konserleri takip edebilir. Ancak, bir alanda başarılı olmak için; ilgilerin arkasında besleyici olarak mutlaka yeteneğin bulunması gerekmektedir. Bir

ergenin ilgilerinin, kısa sürelerde değişebileceğini anımsarsak öğrencilerin yine kendilerini tanımaya önemli ölçüde gereksinim duyduklarını anlayabiliriz. Eğer, öğrenciler derslerini ilgi alanları doğrultusunda seçmeye özen gösterip, bu derslerde başarılı olabilirlerse sonraki yıllar için de kararlarının daha isabetli olacağını görebilirler.

3) **Değer:** Bir kişinin, bir eylem ya da yaşama biçiminden beklediği doyum kaynağı, değer olarak adlandırılabilir. İlgi, bir mesleki kararın yönünü belirler ve daha çok işin özüne ilişkin tutumları yansıtır. Değerler ise, işin özünden sağlanan doyum yanında, diğer doyum kaynaklarının da kişi için taşıdığı önemi yansıtmaktadır (Kuzgun,1991) Yani, bir faaliyetin yapıldığı ortamdan ve getirdiği toplumsal ödüllerden kaynaklanan doyum, değer anlamına gelmektedir. İlgi, daha çok bir meslek alanına yönelmede rol oynarken; değerler, genellikle meslek alanında iş ya da pozisyon tercihi için etkili olmaktadır. Bir öğrencinin: "Ben ne için çalışmak istiyorum? Seçeceğim meslekten ve hayattan neler bekliyorum?" gibi sorular sorarak, kendisinin "yeteneğini kullanma", "yaratıcılık", "kazanç", "düzenli yaşam" vb. (Kuzgun,1989) değerlerinden, hangilerine sahip olduğunu düşünmesi gereklidir. Örneğin, bir öğrenci için en önemli değer kazanç ise, alacağı derslerde, gireceği lise ve yükseköğretim programlarında bu faktörü de dikkate almalıdır. Çünkü, gelir düzeyi düşük bir meslek, onu tatmin etmeyecektir. Başka bir öğrenci ise yaratıcılığını kullanmak isteyebilir. O zaman bu öğrenci, yaratıcılığa izin veren meslekleri araştırmalıdır.

Sonuç olarak meslek seçimi, karmaşık ve sorumluluk gerektiren bir süreçtir. Bu süreçte, DGK sisteminin özenle değerlendirilmesinde yararlı olabilecek öneriler şunlardır:

✓ Öğrenciler ve veliler, bu süreçte daha aktif olabilirler. Öğrencilerin, mümkün olduğunca çok sayıda mesleği tanımaları yararlı olacaktır. Böylece, daha isabetli seçimler yapabilirler. Bu amaçla, okul-aile birliği, okul yönetimi ve rehberlik servisinin işbirliği ile öğrencilere çok çeşitli meslekleri tanıtmada yardımcı olabilirler. Gerekirse veliler okula

İlgi, kısıtlayıcı koşullar altında dahi sürdürülen bir hoşlanma tepkisidir.

Değer, bir kişinin bir eylem ya da yaşama biçiminden beklediği doyum kaynağıdır.

**Meslek seçimi
öncesinde,
öğrenciler ne
denli
bilgilendirilir-
lerse, o denli
başarılı
olacaklardır.**

gelip, kendi mesleklerini yansız bir dille öğrencilere tanıtabilirler. Hatta, okul tarafından meslek gezileri düzenlenerek, öğrenciler velilerin işyerlerini de ziyaret edebilirler. Bu biçimdeki çalışmalar, ilköğretimin ilk yıllarında bile yapılabilir.

✓ Okullarda bulunan rehberlik servislerinden, illerdeki Rehberlik Araştırma Merkezleri'nden, İş ve İşçi Bulma Kurumları'ndan yararlanılabilir. Buralardan meslekleri tanıtıcı kitap, dergi, broşür vb. yayınlar bulunabilir. Hatta, bazı kurumlarda uzman bulunduğu takdirde, öğrencilere mesleki danışma verilebilir. Bireyin kendini tanımasına yönelik testler, öğrencilere uygulanabilir.

Unutmayalım ki, çocuklarımızın severek çalışması ve mutluluğu için, meslek seçimi önemli bir aşamadır. Bu seçim öncesinde, öğrenciler ne denli bilgilendirilirse, o denli başarılı olacaklardır.

KAYNAKLAR

- BETZ,N.E and Hackett,G.(1986)."Applications of Self-Efficacy Theory to Understanding Career Choice Behavior. Journal of Social and Clinical. Psychology, Vol.4, 279-289
- COOPER,S.E and Robinson,D.A.G.(1991)."The Relationship of Mathematics Self-Efficacy Beliefs to Mathematics Anxiety and Performance. "Measurement and Evaluation in Counseling and Development,Vol.24, 4-11
- HACKETT,G AND BETZ,N.E.(1983)."The Relationship of Mathematics Self-Efficacy Expectations to the Selection Science-Based College Majors"Journal of Vocational BehaviourVol.23,329-345.
- HACKETT,G (1985). " Role of Mathematics Self-Efficacy in the Choice of Math-Related Majors of Math-Related Majors of College Women and Men:A Path Analysis." Journal of Counseling Psychology,Vol.32,47-56
- HACKETT,G Betz,N.E., O'Halloran, M.S.and Romac, D.C. (1990) "Effects of Verbal and Mathematics Task Performance on Task and Career Self-Efficacy and Interest."Journal of Counseling Psychology, Vol.37,169-177
- KUZGUN,Y. (1989). Kendini Değerlendirme Envanteri El Kitabı. ÖSYM Yayınları, Ankara
- KUZGUN,Y (1991). Mesleki Rehberlik. Ders Notları: Yazar.
- LENT,RW.. Brown,S.D.and Larkin,K.C. (1986)."Self-Efficacy in the Prediction of Academic Performance and Perceived Career Options."Journal of Counseling Psychology,Vol. 33,265-269.
- M.E.B. (1992).Ders Geçme ve Kredi Sistemi ile İlgili Danışman Öğretmen Kılavuzu.TC, MEB,Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- M.E.B. (1992).Ders Geçme ve Kredi Sistemi ile İlgili Öğrenci-Veli Kılavuzu. TC., MEB,Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- POST-KAMMER, P.and Smith, P.L.(1985)"Sex Differences in Career Self-Efficacy, Consideration,and Interest of Eight and Ninth Graders."Journal of Counseling Psychology,Vol.32,551-559.
- POST-KAMMER, P.and Smith,P.L.(1986)."Sex Differences in Math and Science Career Self-Efficacy Among Disadvantaged Students."Journal of Vocational Behaviour,Vol.29,89-101.
- SIEGEL,R.G. Galassi,J.P.and Ware,W.B.(1985)."A Comparison of Two Models for Predicting Mathematics Performance:Social Learning Versus Math Aptitude-Anxiety" Journal of Counseling Psychology,Vol.32

BİR SORUNUMUZ VAR

*Bir Sorunumuz Var Köşesi Uzmanlarına,
Bir kızımız var, Damla. Üç yıldır bir okulöncesi
eğitim kurumuna gidiyor. Doğum tarihi 28 Aralık
1986. Gittiği anaokulundaki eğitimciler,
kızımızın ilkokula başlayabileceğini söylüyorlar.
Ama Eylülde 6 yaşını doldurmadığı için, Dam-
la'yı ilkokula başlatmak konusunda
kararsızız. Bizi, bu konuda aydınlatırsanız
sevineceğiz.
Saygılarımızla.*

Tülin ve Naci ERDEM

HAZIRLAYAN: Gülay DOKUZOGUZ

Sayın Erdem Ailesi,

Her yıl ilkokul kayıtlarının başladığı dönemde, pek çok aile sizin yaşadığınız kararsızlığı yaşamaktadır. Özellikle, Damla gibi, okulların açıldığı tarihte (14 Eylül 1992), 6 yaşını bitirmemiş çocukların aileleri, daha çok kararsız kalabilmekteler. Bazen, özellikle anneler, çocuklarının ilkokula başlamak için henüz küçük olduklarını düşünebilirler. 6 yaşını bitirmiş ve 6 yaşından gün almış çocukların arasında, kendi çocuklarının ezilebileceğini sanırlar. İllokula başladıktan sonra, uzun yıllar öğretim basamaklarından geçeceğini ve zorlanabileceğini düşünerek kaygılanabilirler. Bu biçimdeki düşüncelerle çocuklarının bir yıl daha anaokuluna gitmesini ya da evde kalmasını isteyebilirler. Bir çocuğun ilkokula başlamasında tek ölçüt, doğum tarihi olmamalıdır. Önemli olan, çocuğun ilkokula hazır bulunuşluk düzeyidir. Bir

çocuğun ilkokula başlayabilecek olgunlukta olup olmadığını belirleyen bazı özellikler vardır. Bu özellikler şunlardır:

- ✓ Verilen bir yönergeyi dinleyebilme, anlayabilme,
- ✓ Adını, soyadını, yaşını bilme ve söyleyebilme,
- ✓ Ev adresini ve telefon numarasını bilme ve söyleyebilme,
- ✓ Ailedeki bireylerin sayısını; her birinin adını ve soyadını, işlerini söyleyebilme,
- ✓ Bedeninin kısımlarını gösterebilme,
- ✓ Dikkatini belli bir konuda ve belli bir süre yoğunlaştırabilme,
- ✓ Nesnelere belirli özelliklerine göre sınıflayabilme (Benzer-karşıt; büyük-küçük; az-çok; uzun-kısa; canlı-cansız; uzak-yakın vb.),
- ✓ Nesnelere bir özelliği göre sıralayabilme (Ör; Küçükten büyüğe, büyükten küçüğe doğru sıralama).
- ✓ Ana renkleri tanıyabilme, ayırdedebilme,

✓ Eksik bırakılan bir cümleyi mantıklı biçimde tamamlayabilme

✓ Sayabilme, (1 ile 10 arası)

✓ 10 sayısı içinde zihinden basit toplama ve çıkarma işlemi yapabilme,

✓ 5-6 kısımlı insan resmi çizibilme,

✓ Verilen bir şekli örneğine bakarak, şekli çizibilme, (o.+)

Nitelikli biçimde eğitim veren bir okulöncesi eğitim kurumunda, çocuğun yukarıda sıralanan özellikleri kazanması hedeflenmelidir. Bir çocuğun ilkokula başlaması konusunda karar verirken, okulöncesi dönemdeki gelişimi gözönüne alınmalıdır. Okulöncesi eğitim kurumundaki eğitimcilerin görüşlerine başvurulmalıdır.

Diğer bir konu da ana-babanın, çocuklarının ilkokula başlamasına kendilerini hazır hissetmeleridir. Ana-babanın, çocuklarının ilkokula başlayacağını kabul etmeleriyle, çocuğun ilkokula başlaması da kolaylaşacaktır. Ana-baba, çocuklarını gönderecekleri okulları birlikte gezebilirler. Bu gezileri sırasında okulun yeri; okulun binasının özellikleri; sınıf mevcudu; öğretim durumu (tam/yarım gün); öğretim kadrosu; eve yakınlığı vb. özellikleri incelenebilir. Gezilen okullar arasından, kendi koşullarına en çok uyan bir okul seçilerek karar verilebilir.

Ana-babanın tutarlı olması, çocuk yetiştirmede önemli kriterlerdendir. Çocuğun ilkokula başlaması ve gideceği okulun seçiminde de, ana-babanın birlikte karar vermeleri, tutarlı olmaları istenen özelliklerdendir.

Bu bilgiler çerçevesinde daha rahat karar vereceğinizi umuyoruz.

Saygılarımızla.

Çalışma Hayatında Kadınlar ve Çalışan Kadınlar Üzerine Bir Araştırma

Hilal YANKIN

Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi İktisat Fakültesi

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı. 1989. Ankara.

Çalışma hayatındaki kadınların içinde bulunduğu durum, kadın sorununun ayrı bir boyutunu oluşturur. Bugün, ayrıcalıklı bir zümre dışında, bütün çalışan kadınların durumu ve sorunları genel olarak benzer özellikler gösterir. Çalışma hayatında ayrımcılığın sürmesi, çalışma koşulları, çalışma hayatı ve aile hayatının birlikte yürütülmesi nedeniyle ortaya çıkan rol ikilemi, kadın çalışmasına karşı olumsuz tutumlar, eğitim ve istihdam politikaları ve toplumsal değerler farklı boyutlarda da olsa bütün çalışan kadınları etkilemektedir. Bu sorunların yanısıra, çalışan kadınların kadın özgürlüğü ve kadın-erkek eşitliğine, çalışmaya ve çalışma hayatına, sendikalara ve sendikal mücadeleye ilişkin tutum ve düşünceleri, çalışma nedenleri, sorunları ve sorunlarını algılama biçimleri belli özgürlükler taşısa da farklı çalışma alanlarında bile benzer bir yapı göstermektedir. Bu nedenle, kadınların yoğun olarak çalıştıkları alanlardan sunulacak bir kesit, çalışan kadınların bugünkü durumunu sergileyebilir. Oldukça sınırlı bir alan ve küçük bir kütle üzerinde yapılan bu araştırma, böyle bir kesit sunmak için, bir pilot araştırma olmayı ve çalışan kadınların bugünkü durumuyla ilişkin belli bir fikir vermeyi amaçlamaktadır.

Araştırma kapsamındaki kadın işçilerin, kadın özgürlüğü ve kadın-erkek eşitliği, çalışma ve çalışma hayatı, sendika ve sendikal faaliyetlere ilişkin tutumu ve düşünceleri, sorunları ve çalışma nedenleri arasında kuşkusuz farklılıklar vardır. Ve bunları, farklı değişkenlerle açıklamak olanaklıdır. Eğitim düzeyi, görevi ve görev ünvanı, evlilik durumu, yetişme yeri, gelir düzeyi vb. bu değişkenlerin yanı sıra, en fazla, eğitim düzeyi bağımsız değişkeninin etkide bulunduğu varsayılmaktadır. Araştırma, amacına ulaştırılmaya çalışılırken -anamlı istatistiki ilişkiler çerçevesinde- bu varsayım da sınanacaktır.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmanın yukarıdaki amaca ulaşması için soru kağıdı yöntemi kullanılmıştır. Hazırlanan ilk "Kadın İşçiler Üzerinde Bir Araştırma" soru kağıdı, 74 kapalı ve açık uçlu sorudan oluşmaktaydı. Bu soru kağıdı, İstanbul'da bir büyük bankanın bir şubesinde ve bir konfeksiyon fabrikasında çalışan 7 kadın işçiye uygulandı. Yapılan bu ön-testten sonra bir soru çıkartılarak, 73 sorudan oluşan soru kağıdı, son şeklini almış oldu.

Soru kağıdının uygulanması aşamasında, bir büyük bankanın İstanbul'daki bütün şubeleriyle, tekstil iş kolunda faaliyet gösteren iki büyük ve bir de küçük fabrikada çalışan tüm kadınların, bu araştırma için % 1'inin kapsanması düşünüldü.

Soru kağıdı, 8-30 Mart 1989 tarihleri arasında saptanan örnek kütlenin tamamına uygulandı. Soru kağıdı, bankada çalışan kadınlara, banka bölge müdürlüğünün gösterdiği üç büyük şubede, fabrikalarda ise tesadüfen seçilen kadın işçilere üçer,dörder kişilik gruplar halinde doldurtuldu.

Araştırma kapsamına giren fabrikalarda ve bankanın İstanbul bölgesinde çalışan kadınların sayısına ve örnek kütleyle ilişkin dağılım, aşağıdaki tabloda görülmektedir.

TABLO 9/a				
Banka ve Fabrikalarda Çalışan Kadın Sayısı ve Örnek Kütleyle İlişkin Dağılım				
	Toplam Kadın İşçi sayısı	%	Örnek Kütleyle Giren Kadın İşçi	%
Banka	4441	78.5	47	73.4
Birinci Fabrika	615	10.9	8	12.5
İkinci Fabrika	580	10.3	7	10.9
Üçüncü Fabrika	18	0.3	2	3.1
Toplam	5654	100.0	64	100.0

Sonuçlar ve istatistiki ilişkilerin kurulması işlemi, Boğaziçi Üniversitesi Bilgi İşlem Merkezi'nde yapılmıştır. Araştırma bulguları değerlendirilirken, anket uygulanan kadın işçilerin verdikleri yanıtların yanı sıra, anket esnasındaki izlenimler de kullanılmış ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunan değişkenlere ilişkin, cross tablolara da yer verilmiştir.

BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu çalışmanın bulgularına dayanılarak seçilen örnek kütlenin değişik konularındaki görüşlerine ilişkin genel bir yorum yapılabileceği gibi, bulguların başka bir açıdan analiziyle görüş farklılıklarına yol açan değişkenleri de saptamak olanaklıdır.

Araştırmanın bulguları topluca değerlendirildiğinde, kadın çalışanların kadın özgürlüğünü önemli bir sorun olarak algıladıkları, kadın-erkek eşitliğinin bir ölçüde gerçekleştiğini düşündükleri ve ülkemizde kadın-erkek eşitliğinin gerçekleşmemesini soyut bir kavram olan toplumdaki gelenek ve göreneklere bağladıkları görülmektedir. Genel olarak, çalışmanın kadın özgürlüğü ve kadın-erkek eşitliği üzerinde olumlu bir etkide bulunduğu ve kadınlar için ideal yaşam biçiminin "iyi bir anne ve eş olmak ile iş kadını rolünün birleştirilmesi" olduğu düşünüldüğü halde, çalışmanın, kadının iyi bir anne ve eş olmasını bir ölçüde önleyeceği görüşü hakimdir. Bundan dolayı evli ve çocuklu kadınların çalışması konusunda, olumsuz bir tutum gözlenmekte ve bunların çalışmaları, ekonomik bir zorunluluk koşuluna bağlanmaktadır.

Çalışmanın, kadın özgürlüğü ve kadın-erkek eşitliği üzerinde olumlu bir etkide bulunduğu düşünülmekle birlikte, kadının iyi bir anne ve eş olmasını bir ölçüde önleyeceği görüşü yaygındır.

Genel olarak kadın çalışanlar, çalışma hayatı ile aile hayatını birlikte yürütülmesini bir sorun olarak düşünmekte ve bu rol ikileminden dolayı, tedirginlik yaşamaktadırlar.

Kadın çalışanlarının yarısından fazlası, ekonomik bir zorunluluk olmadığı durumunda da çalışmayı sürdürmek istemelerine karşın, çoğunluğunun ekonomik açıdan en önemli çalışma nedeni geçimdir. Ekonomik ve sosyal açıdan çalışma nedenleri birlikte değerlendirildiğinde, kadın işçilerin, çalışmayı bir değer olarak benimsedikleri ve genel olarak kadınların bazı işlerde çalışması ve bazılarında da çalışmaması gerektiği düşüncesinde oldukları görülür.

Kadın çalışanların yarısından fazlası, çalışma hayatından hoşnut değildir. Çalışma hayatından hoşnut olmalarının temel nedeni gelir sağlaması, yani ekonomik nedendir. Hoşnutsuzluk nedenleri ise, rol çatışması, ücret yetersizliği ve cinsiyete dayalı ayrımcılık konularında odaklanmaktadır. Çalışma hayatında kadın-erkek ayrımı yapıldığı, temel ayırım konusunun da " yükselme ve ilerleme olanaklarının sağlanması" olduğu görülmektedir.

Kadın çalışanlar, bu görüşleri teorik olarak yükselme ve ilerleme olanaklarının liyakat esasına göre, tüm çalışanlara açık olduğu kamu kesiminde çalışan, eğitim düzeyleri görece daha yüksek olan, kent kökenli kadın görevlilerin tutum, düşünce ve sorunlarıyla bir benzerlik göstermektedirler. Bu durum, çoğunluğun banka çalışanı olmasından kaynaklanmaktadır.

Genel olarak kadın çalışanlar, çalışma hayatı ile aile hayatının birlikte yürütülmesinin bir sorun olduğunu düşünmekte ve bu rol ikileminden dolayı, bir tedirginlik yaşamaktadırlar. Yaşadıkları tedirginlik, büyük ölçüde geleneksel rollerini tam anlamı ile gerçekleştirememelerinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, çalışma hayatında kadınların karşı karşıya oldukları sorunlardan, öncelikle ev ve aile yükünü hafifletici düzenlemelerin yapılması, talep edilmektedir. Çoğunluk, çalışan kadınlara ilişkin yasal düzenlemeleri yetersiz bulmakta, emeklilik yaşı ve sürelerinin uzatılmasını olumsuz karşılamaktadır.

Kadın çalışanların ezici çoğunluğu, sendikalara üye olduğu halde, büyük bir kısmının sendikalarda aktif bir görevi yoktur ve sendika temsilciliği ve yöneticilik kademelerinde temsil oranları da oldukça düşüktür. Sendikaya üye olmalarının temel nedeni, "yürürlükte bir toplu sözleşme olması ve bunun sağladığı olanaklar"dır. Toplu sözleşmelerin içeriğine ilişkin düşünceleri ise, ücret ve çalışma koşulları ekseninde yığılmaktadır. Sendikaya üye alma nedenleri ve toplu sözleşmelerin içeriğine ilişkin düşüncelerine karşın sendika "işçilerin her türlü menfaatlerini koruyan ve geliştiren bir örgüt" olarak algılanmaktadır.

Kadın çalışanların, genel olarak sendikal ilgi ve sendikal faaliyetlere katılımları düşüktür. Sendikal faaliyetlere katılmamalarına ve edilgen bir tutum içinde olmalarına karşın, sendikadan, sendika yönetici ve temsilcilerinden bir ilgi beklentileri de vardır. Ve çoğunluk sendikanın, sendika yönetici ve temsilcilerinin yeterince kendileriyle ilgilenmediğini, kadın sorunlarına ilişkin düşüncelerinin alınmadığını ve sorunlarının yeterince dile getirilmediğini düşünmektedir.

Bu çalışmaya ilişkin bulgular, bir başka açıdan değerlendirildiğinde, araştırma kapsamındaki kadın işçilerin farklı nitelikler bakımından farklı gruplar oluşturduğu ve bu durumun, çeşitli konulara ilişkin görüşlerine de yansıtıldığı, başka faktörlerin yanı sıra eğitim düzeyi, evlilik durumu ve görev ünvanının, görüşlerdeki farklılığa etkide bulunan başlıca değişkenler olduğu görülmektedir. Ancak, bunlar içerisinde kadın çalışanların çeşitli konulardaki görüşlerinin en duyarlı olduğu değişken, eğitimidir. Eğitim dü-

zeyi yükseldikçe, genel olarak kadın işçilerin kadın özgürlüğü ve kadın-erkek eşitliğine çalışma ve çalışma hayatına ve sendikalara ilişkin tutum ve düşüncelerinin daha olumlu olduğu, sorunlarını daha doğru algıladığı, çalışmayı bir değer olarak da benimsediği görülmektedir.

SONUÇ

Kadınlar, insanlık tarihinin her döneminde ve dünyanın her yerinde, dönemlere göre değişen biçim ve statülerle de olsa, erkeklerle birlikte ekonomik faaliyetlere katılmış ve bu katılım toplumsal yapıların büyük bir değişime uğradığı Sanayi Devrimi ile birlikte yoğunluk ve yaygınlık kazanmıştır.

Günümüzde, çalışma hayatında yoğun ve yaygın bir biçimde yer alan kadınların, kadın olmalarından kaynaklanan önemli sorunlar yaşadığı, dünyanın hemen her yerinde ve her çalışma alanında kadın ve erkek arasında bir eşitsizliğin sürmekte olduğu görülmektedir. Çalışma hayatında var olan cinsiyete dayalı ayrımcılık, çalışma koşulları ve rol çatışması, kadının çalışmasına karşı tutum ve toplumsal değerler, eğitim olanakları vb. çalışan kadınların benzer durumda olduğunu ve tek bir kadın sorununun bulunduğu söylemek olanaksızdır.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, toplumsal sistem, sosyo-ekonomik ve kültürel yapı farklılıkları nedeniyle ülkeler arasında, ekonomik durum, yetiştirme koşulları, inanç ve sosyal değerleri, çalışma alanları ve eğitim düzeyi nedeniyle her bir ülke içerisinde, çalışan kadınların değişik nitelikteki sorunları değişik boyutlarda yaşadığı görülmektedir.

Bugün Türkiye'de çalışma hayatında, bir kadın-erkek eşitsizliği sürmekte ve çalışan kadınlar önemli sorunlar yaşamaktadırlar. Ancak, Cumhuriyet döneminde kazanılan kadın haklarının kullanımında görülen eşitsizlik, çalışma hayatına da yansımakta ve çalışan kadınların benzer durumda oldukları, değişik nitelik ve boyutla sorunları yaşadıkları görülmektedir. Kadın işçiler üzerinde yapılan araştırmanın bulgularından da anlaşılacağı gibi, kadınların çalışma hayatındaki durumu; çalışmaya ilişkin tutum ve düşünceleri, çalışma nedenleri, sorunları vb. değişiklik göstermektedir. Bu değişiklik, diğer değişkenlerin yanı sıra en fazla eğitim düzeyi nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Eğitim düzeyi, büyük ölçüde ekonomik durumla yakından ilişkilidir ve bu açıdan bakıldığında, asıl nedenin ekonomik olduğu görülür. Çünkü, eğitim düzeyini en fazla belirleyen olgu, ekonomik durumdur. Daha sonra da ekonomik durumu, eğitim düzeyi etkilemektedir. Böylece, ikisi arasında, çalışma hayatındaki kadınların durumunu belirleyen bir kısır döngü kurulmaktadır.

Günümüzde, ülkemizde olduğu gibi, dünyanın her yerinde, hatta kadınların konumunun görece en iyi durumda olduğu ülkelerde bile, çalışma hayatında, genel olarak kadın ve erkek arasında ayrıca kadınların da kendi aralarında bir eşitsizliğin sürmekte olduğu görülmektedir. Toplumdaki tüm fırsatlardan kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanamadığı; toplumun kadın çalışmasını bir değer, bir erdem olarak benimsemediği; çalışan kadının rol ikilemini hafifletici düzenlemelere gidilmediği; çalışma hayatındaki ayrımcılığa son verilmediği ve kadın ve erkeğin toplumsal rollerinin yeniden tanımlanmadığı sürece, bütün toplumlarda, bu eşitsizlik sürmeye devam edecektir.

**Bugün
Türkiye'de
çalışma
hayatında, bir
kadın-erkek
eşitsizliği
sürmekte ve
çalışan
kadınlar
önemli
sorunlar
yaşamaktadırlar**

KÜLTÜR KOLEJİ

Geleceğin Bilim Adamları
İçin

KÜLTÜR
ÖZEL
FEN LİSESİ
kayıtlara
başlamıştır.

AYRINTILI BİLGİ İÇİN BAŞVURU

9. - 10. KISIM ATAKÖY-İSTANBUL
Tel: 559 85 12 - 559 43 94 - 559 04 88 - 560 00 63
Fax: (1) 560 47 79